ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1886

[ΙΟΥΛΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡ. 5—ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΔΡ. 8

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μεταφορά
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΑΘΗΝΗΣΙ
Γ. ΚΑΣΔΟΝΗΣ, ΈΚΔΟΤΗΣ καὶ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γραφεῖον τῆς Ἑστίας: Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, ἀριθ. 32.
1886

Ἀριθ. 571 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΑ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΒ' — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32. — 7 Δεκεμβρίου 1886

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΟΥ

Διήγημα

Α'

Ἦτο περίπου ὥρα 5 μ.μ.

Νεαρὰ γυνὴ κομψὴ ἅμα καὶ μεγαλοπρεπής, ἐνδεδυμένη στολὴν ἐξοχικὴν πολυποίκιλον, ἐφόρει τὰς χειρίδάς της ἑτοιμαζομένη νὰ ἐξέλθῃ. Ῥίψασα δὲ τελευταῖον βλέμμα ἐπὶ τῶν ῥοδοχρόων μεταξίνων κόμβων τῶν διεσπαρμένων ἐπὶ τῆς λευκῆς ἐσθῆτός της, εἶπεν ἀποτεινομένη πρὸς τὴν θαλαμηπόλον μετὰ θελκτικωτάτης ῥαθυμίας·

— Πῶς σου φαίνομαι, Μαρία; εἶμαι ὑποφερτή;

— Ἄ! κυρία μου, ἀπεκρίθη ἡ θεραπαινὶς μετὰ πολλῆς εἰλικρινείας, ποτέ μου δὲν σας εἶδα τόσον εὔμορφη.

— Χαίρω πολύ, διότι σήμερον ἴσα ἴσα ἔχω ἀνάγκην νὰ φαντάξω.

— Μάλιστα, εἰξεύρω, κυρία, σήμερα θὰ συνάξετε διάφορα ἐργόχειρα διὰ τὸ μεγάλο λαχεῖόν που θὰ κάμετε χάριν τῶν πτωχῶν.

— Ἀμέ! θὰ ψωμοζητήσω ἀπὸ θύρας εἰς θύραν. Τόσον λοιπὸν καλλίτερα ἂν εἶμαι τόσον ὡραία ὅπως μου λέγεις. Πρέπει νὰ εἰξεύρεις, κόρη μου, ὅτι διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ πρᾶγμ' αὐτό, ὁποιός το ἀναλάβῃ, πρέπει νὰ μή τον βλέπουν οἱ ἄλλοι καὶ τον λυποῦνται. Ἀλλέως δὲν κάμνει τίποτε.

Ἡ Βαλεντίνη, οὕτως ὠνομάζετο ἡ νεαρὰ γυνή, κατέβη τὴν κλίμακα καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδόν. Ἡ ὁδὸς κοσμουμένη διὰ διπλῆς σειρᾶς φιλυρῶν, τὴν ὥραν ἐκείνην ἦτο ἔρημος καὶ σιωπηλή. Αἱ ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ἐξοχικαὶ οἰκίαι δὲν ἦσαν ἀκατοίκητοι, ἀλλ' οἱ ἐν αὐτοῖς οἰκοῦντες δὲν εἶχον ἀφορμήν, ὡς ἡ νεαρὰ γυνή, νὰ προτιμήσωσι τὴν θερμὴν κόνιν τῆς ὁδοῦ ἀντὶ τῆς χλοερᾶς καὶ δροσερᾶς αὐτῶν αἰθούσης.

Αἱ ζηλότυποι γλῶσσαι δυνατὸν νὰ εἴπωσιν ὅτι ἡ σύστασις λαχείου πρὸς εὐεργετικὸν σκοπὸν ὑπὸ νεαρᾶς χήρας εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν, πλουσίας καὶ εὐμορφοτάτης, εὐφυεστάτης, ἀξιεράστου, φαιδροτάτης, ὡς καὶ οἱ εὐεργετικοὶ χοροὶ καὶ πᾶσαι αἱ ὑπὲρ τῶν πασχόντων φιλάνθρωποι θεωρίαι, καὶ πᾶσα τοιαύτη ἑορτὴ εἰς οὐδὲν ἄλλο καταλήγει, ἢ εἰς τὴν ἀναζήτησιν ποικιλίας διασκεδάσεων. Καὶ ταῦτα μὲν αἱ ζηλότυποι γλῶσσαι· ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι ὅμως οἱ εὖ φρονοῦντες, ὅλως ἄλλην ἔχουσι γνώμην, παραδεχόμενοι ὅτι πολὺ χριστιανικώτερον εἶνε τὸ νὰ εὐεργετῇ τις καὶ ἀνακουφίζῃ τὸν ὅμοιόν του διασκεδάζων, ἢ νὰ κακολογῇ τὸν πλησίον....

Ἀλλ' ἄς μή την ἀφίνωμεν πολλὴν ὥραν ἔξω ἐν τῇ ὁδῷ· πιθανὸν νὰ μας φύγῃ διότι ἔχει νὰ ἐπισκεφθῇ πάντας τοὺς εὐπόρους τῆς ἐξοχῆς πρὸς συλλογὴν πραγμάτων ὑπὲρ τοῦ λαχείου τῶν ἀπόρων, καὶ ἡ ὥρα ἐπείγει.

Β'

Πρῶτος ἐγγεγραμμένος ἐν τῷ σημειωματαρίῳ αὐτῆς ἦτο γηραιὸς ζωγράφος μέγα ἔχων ὄνομα μεταξὺ τῶν καλλιτεχνῶν, Κάρολος Δελωρῆς ὀνόματι, ζῶν μόνος μετὰ τῆς γηραιᾶς αὐτοῦ θεραπαίνης. Ἡ οἰκία του ἦτο εὐθὺς ἀπέναντι.

Ἡ Βαλεντίνη εἶχε πολλὴν οἰκειότητα πρὸς τὸν γηραιὸν τοῦτον γείτονα, ὅστις καίτοι ὑπερεξηκοντούτης, εἶχεν ὅμως τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀκμαιότατον. Ἦτο εὐγενέστατος, κομψότατος, θελκτικώτατος καὶ ἀστειότατος, ὁμιλῶν περὶ τῆς τέχνης αὐτοῦ μετ' εὐφραδείας ἀπαραμίλλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἀκρατήτου. Τὸ ἐργαστήριον αὐτοῦ, τελειότατον καὶ χαριέστατον ἐνδιαίτημα, ἦτο προσιτὸν εἰς ὀλίγους τινὰς προνομιούχους, ἐν οἷς συγκατελέγετο καὶ ἡ Βαλεντίνη.

Εἰσελθοῦσα εἰς τὴν οἰκίαν ἐχαιρέτισεν, ἐπιχαρίτως μειδιάσασα, τὴν γηραιὰν θεράπαιναν καὶ ἔσπευσε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ ἐργαστήριον, οὗτινος ἔκρουσεν ἐλαφρὰ τὴν θύραν τρίς. Τοῦτο δὲ ἦτο τὸ σύνθημα τῶν προνομιούχων.

Ὁ γηραιὸς ζωγράφος σπεύσας ἀνοίγει τὴν θύραν καὶ βλέπει ἐνώπιόν του τὴν χαρίεσσαν γείτονα· ἀποβλέψας δὲ εἰς τὸν φιλάρεσκον αὐτῆς ἱματισμὸν εἶπεν:

— Ἀπορῶ πῶς δὲν ἤνοιξεν ἡ θύρα μόνη της.

— Ἄ!

— Ἀφ' οὗ ἐπαρουσιάσθη ἔμπροσθέν της μία τοιαύτη νύμφη αἰθερία.

Ἡ Βαλεντίνη ἐπωφελουμένη ἐκ τῆς φιλοφρονήσεως ταύτης ὑπέλαβεν:

— Ὁμολογεῖτε λοιπὸν ὅτι τίποτε δὲν εἰμπορεῖ νὰ μου ἀντισταθῇ σήμερον;

— Οὔτε σήμερον, οὔτε...

— Ἀρκοῦμαι ἐγὼ εἰς τὸ σήμερον, ὑπέλαβεν ἡ νεαρὰ γυνὴ πρὸς τὸν ζωγράφον, τείνουσα αὐτῷ τὴν κομψὴν αὐτῆς δεξιάν, καὶ προσέθηκε γελῶσα: Καὶ ἔχετε τὸν νοῦν σας!

— Ὤ! ὤ! εἶμαι λοιπὸν ἐκτεθειμένος προσωπικῶς; εἶπεν ὁ γηραιός.

— Προσωπικώτατα μάλιστα.

— Τότε λοιπὸν προστάξατε· ὑποτάσσομαι ἐκ τῶν προτέρων μετὰ πληρεστάτης ἀσφαλείας εἰς πᾶσαν ἐπιθυμίαν σας. Τάχα δὲν εἶσθε μία ἀπὸ τὰς καλὰς Μοίρας, αἱ ὁποῖαι μοιραίνουν τοὺς εὐτυχεῖς ἀνθρώπους;

Καὶ λέγων τὸν περιποιητικὸν τοῦτον λόγον ἔδειξε θρονίον, παρακαλῶν αὐτὴν νὰ καθίσῃ καὶ ἐκάθισε καὶ αὐτός.

—Ὄχι, ὄχι! δὲν εἶμαι ἡ Μοῖρα ἡ ὁποία μοιραίνει τοὺς εὐτυχεῖς ἀνθρώπους, εἶμαι ἡ Μοῖρα ἡ ζητιάνα, καὶ διὰ νὰ ἀφήσωμεν τὴν γλῶσσαν τῶν παραμυθιῶν, σᾶς λέγω ὅτι σήμερον περιηγοῦμαι χάριν τῶν πτωχῶν μου. Πρό τινων ἡμερῶν σᾶς εἶχα ὁμιλήσῃ περὶ συστάσεως λαχείου χάριν τῶν πτωχῶν τῆς ἐξοχῆς μας.

— Μάλιστα.

— Μάθετέ το λοιπὸν ὅτι εἶνε πρᾶγμα τετελεσμένον. Ὡμίλησα εἰς τὸν δήμαρχον καί μου παρεχώρησε τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ δημαρχείου, τὰς σημαίας καὶ τὴν δημοτικὴν μουσικὴν διὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκκυβεύσεως.

— Θὰ εἶνε περίφημα!

— Ναί... ἀλλὰ μου λείπουν τὰ ἀντικείμενα τοῦ λαχείου.

— Τὰ ἀντικείμενα; Ἀμ' μόνον νὰ φανῆτε, καὶ ὅλοι θὰ σας φορτώσουν.

— Ὁ λόγος σάς μ' ἐνθαρρύνει. Τοιαύτη εἶνε ἡ πεποίθησίς σας; Δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ἐπιτυχίας;

— Τί λόγος!

— Τότε λοιπὸν κάμετε σεῖς τὴν ἀρχήν. Τί ἀγαπᾶτε νὰ πάρω ἀπ' ἐδῶ μέσα ἀπὸ ὅλ' αὐτὰ ἐδῶ τὰ χρωματισμένα;

Καὶ ἡ Βαλεντίνη περιέφερε τὸ βλέμμα ἐπὶ τῶν διαφόρων ρωπογραφιῶν καὶ προσωπογραφιῶν καὶ τῶν διαφόρων σχεδιασμάτων καὶ σπουδασμάτων, δι' ὧν οἱ τοῖχοι τοῦ ἐργαστηρίου ἦσαν κεκαλυμμένοι.

— Διάβολε! ἀνεφώνησεν ὁ καλλιτέχνης, τίποτ' ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶνε τελειωμένον.

— Καὶ αὐτὸς ὁ ὡραῖος ἀξιωματικός; ἠρώτησεν ἡ Βαλεντίνη, δεικνύουσα εἰκόνα τινά· αὐτή μου φαίνεται ἀρκετὰ τελειωμένη, καὶ θὰ κάμῃ καὶ ὡραίαν ἐντύπωσιν.

Ὁ ζωγράφος ἐγέλασε σταθεὶς πρὸ τῆς εἰκόνος καὶ ἀποβλέψας πρὸς αὐτὴν μετὰ προδήλου εὐαρεσκείας:

— Μὰ εἰξεύρετε ὅτι εἶνε ἀξιόλογος στρατιώτης! Καὶ εἶνε;... μὰ βοηθήσατέ με λοιπόν...

— Εἶνε ὑπολοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ.

— Καὶ εἶνε φαντασία;

— Ὄχι δά! εἶνε εἰκὼν ὑπολοχαγοῦ μὲ σάρκα καὶ στολήν.

— Ἀξιωματικὸς καθὼς πρέπει, εἶπεν ἡ νέα στρέψουσα τὴν εἰκόνα εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν ὡς πρὸς τὸ φῶς. Εἶνε πολὺ νέος.

— Δὲν εἶνε πλέον.

— Δὲν εἶνε πλέον, τί;

— Οὔτε ὑπολοχαγός, οὔτε νέος, ἀπεκρίθη ὁ ζωγράφος γελῶν.

— Ἀ!

— Τώρα ἔχει ὀλίγα περισσότερα ἔτη εἰς τὴν ῥάχιν του καὶ ὀλίγα περισσότερα γαλόνια, εἶπεν ὁ γηραιὸς μετὰ προφανοῦς ὑπερηφανείας.

— Καὶ ἔχει πολὺ περισσότερα;

— Τί περισσότερα;

— Ἔτη... καί, ἂν θέλετε, γαλόνια...

— Τώρα εἶνε ἀντισυνταγματάρχης ἐτῶν τριακοντατεσσάρων.

—Λοιπὸν δὲν θὰ εἶνε πλέον σὰν τὴν ὡραίαν αὐτὴν εἰκόνα, παρετήρησεν ὑποψιθυρίζουσα ἡ Βαλεντίνη καὶ συμπτύσσουσα ἐλαφρὰ τὴν γωνίαν τῶν χειλέων της.

— Χιλιάκις, μυριάκις καλλίτερος! ἀνεφώνησεν ὁ ζωγράφος, ὡς ἐὰν τον ἐπάτησέ τις... Ὄχι, εἶνε ἀλήθεια, προσέθηκε μετά τινος περιφρονήσεως, δὲν ἔχει πλέον τὸ ῥοδοκόκκινον αὐτὸ μάγουλον, τὸ μάγκικον αὐτὸ βλέμμα, τὰς μετρημένας αὐτὰς τρίχας τοῦ μουστακιοῦ, αὐτὸ τὸ ἀφρᾶτον πρόσωπον, ὄχι, ὄχι! Εἶνε μυριάκις καλλίτερος, ἀγαπητή μου· τὸ πρόσωπόν του εἶνε ἡλιοκαές, ἡ ματιά του λάμπει καὶ εἶνε γεμάτη εἰλικρίνειαν καὶ εὐφυΐαν, ἔχει μύστακας τόσους, καὶ στολίζουν τὸ πρόσωπόν του τὸ ἀρειμάνιον, καὶ γλυκύτητα. Εἶνε μεγαλοπρεπής, εὐγενής, ψυχὴ ἐκλεκτή. Ὅταν τον βλέπουν καὶ περνᾷ, τοὺς ἔρχεται νὰ του φωνάξουν: «Γειά σου, στρατηγέ μου».

Ἡ νεαρὰ γυνὴ ἠκροᾶτο, οὐχὶ ἄνευ τινὸς συγκινήσεως, τὸ ἔνθερμον τοῦτο ἐγκώμιον τοῦ ἀξιωματικοῦ, οὗ τὴν εἰκόνα εἶχεν ἀνὰ χεῖρας. Ἐν ᾧ δὲ ὁ γηραιὸς ζωγράφος ἔλεγεν, ἡ φαντασία αὐτῆς ἐπεδιόρθωνε τὴν εἰκόνα κατὰ τὰς νέας ὑποδείξεις τοῦ ζωγράφου. Ἐθεᾶτο τὴν εἰκόνα καὶ ἀντικαθίστα τὸ μὲν ῥόδινον τῶν παρειῶν διὰ τοῦ ἡλιοκαοῦς, ἐκεῖ δὲ ἔνθα ἐξήστραπτεν ἡ ζωηρότης καὶ κουφότης τῆς νεότητος, αὐτὴ ὑπέθετεν ἔκφρασιν συνναίας καὶ εὐσταθείας γαληνιαίας, ἐπὶ δὲ τοῦ χείλους τοῦ μόλις σκιαζομένου ὑπὸ ἀραιοῦ χνοῦ, ἔβλεπεν ἐξαπλουμένους τοὺς ἀρειμανίους μύστακας, ἡ κεφαλὴ ὑψοῦτο ἀνδροπρεπὴς καὶ ἐν τῷ

βλέμματι ἐξήστραπτεν ἡ ἀνδρεία, καὶ τέλος ἡ Βαλεντίνη ἀντιπαραβαλλουσα τὸν παλαιὸν τῆς εἰκόνος τύπον πρὸς τὸν ἐπιδιωρθωμένον, εὗρισκε τὸν δεύτερον προτιμότερον τοῦ πρώτου.

— Ἔχετε λοιπὸν στενὰς σχέσεις μὲ τὸν ἀξιωματικὸν τοῦτον, ἠρώτησε μετὰ περιεργείας, τὸν ἀγαπᾶτε λοιπὸν πολύ;

Ὁ γηραιὸς ζωγράφος ὀλίγον βραδέως παρετήρησεν ὅτι ὁ ἐνθουσιασμός τον εἶχε παρασύρῃ πέρα τοῦ δέοντος, ἀπαριθμοῦντα τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀξιωματικοῦ. Ἐμειδίασεν ὡς ζητῶν τρόπον τινὰ συγγνώμην, καὶ ἀπεκρίθη ἁπλῶς:

— Εἶνε ἀνεψιός μου.

— Ποτὲ δὲν ἦλθ' ἐδῶ; Δέν σας ἐδόθη εὐκαιρία νὰ μού τον συστήσετε; Καὶ πῶς μ' ἀρνιέστε νὰ εἶμαι εἰς ἄγνοιαν τῶν προσφιλεστάτων σας συμπαθειῶν; Διότι, ὡς καταλαμβάνω, ὁ ἀνεψιός αὐτὸς κατέχει πολὺν τόπον ἐν τῇ καρδίᾳ σας. Δὲν εἶνε φιλικὸν νὰ μου κρύπτετε τὴν εὐτυχίαν σας. Εἶνε πολὺ κακὸν πρᾶγμα, ἀγαπητέ μου γείτον. Ἐγώ σας εἶχα ὅλα τὰ πιστὰ καὶ σεῖς μού τα ἀρνεῖσθε; Ἴσως ἐπειδὴ εἶμαι πάρα πολὺ νέα; εἶπεν ἡ Βαλεντίνη μετά τινος εἰρωνείας.

— Ἴσα ἴσα δ' αὐτό, ὑπέλαβεν ὁ καλλιτέχνης αἰσθανθεὶς τὰ μάλιστα τὰς ἐπιπλήξεις ταύτας, ἐρασμιωτάτας κατ' οὐσίαν. Ὄχι διότι εἶσθε πάρα πολὺ νέα, ὥστε νὰ ἀκούσετε τὰς διαχύσεις τῆς καρδίας γέροντος, ὄχι, διότι εἰξεύρω πολὺ καλὰ ὅτι ἔχετε νοῦν ὡριμώτατον· ἀλλὰ καταλαμβάνετε, πολὺ καλά, κόρη μου, ὅτι χωρὶς νὰ κάμω λόγον περὶ τῆς εὐπρεπείας, ὁ κοινὸς νοῦς ἔπρεπε νὰ με ὁδηγήσῃ νὰ μὴ σπρώξω εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀξιολατρεύτου χήρας ἕνα εὔμορφον ἀξιωματικὸν τριαντατεσσάρων ἐτῶν. Ἡ ἀγάπη, τὴν ὁποίαν ἔχω καὶ πρὸς ὑμᾶς καὶ πρὸς ἐκεῖνον, μοῦ ὑπέδειξε τὰ ἐνδεχόμενα νὰ συμβῶσι, τῶν ὁποίων ὅλη ἡ εὐθύνη ἐπιβαρύνει ἐμὲ καὶ μόνον. Οὕτω πως φερόμενος, σᾶς παρακαλῶ νὰ παραδεχθῆτε ὅτι ἤθελον νὰ προνοήσω καὶ οὐχὶ νὰ ἀποκρύψω.

Ἡ νέα ἀκούσασα ταῦτα ἔγινέ πως σοβαρά. Ἀλλὰ παρευθὺς θεωρήσασα τὸ θέμα ἐξηντλημένον, ἀπέσεισε τὴν σοβαρότητα καὶ ἀνέλαβε τὴν εἰλικρινῆ φαιδρότητα, μεθ' ἧς συνήθως ἐφέρετο πρὸς τὸν γηραιὸν αὐτῆς φίλον.

— Ἐφοβήθητε λοιπόν, εἶπε πρὸς αὐτὸν γελῶσα, ἂν καί με κηρύττετε ὡς φρονιμωτάτην, ἐφοβήθητε μήπως εὐθὺς ἐκ πρώτης ὄψεως μοῦ πάρῃ τὸν νοῦν ὁ.... τόσον εὔμορφος συνταγματάρχης σας; Ὥστε λοιπὸν ἔχομεν καὶ ἀπ' αὐτά; εἶμαι ὑπὸ κηδεμονίαν;

— Ἀπατᾶσθε, ἀγαπητή μου, ὑπέλαβεν ἀφελῶς ὁ ζωγράφος, οὐδόλως ὑποπτεύων τὰς ὑπὸ τῆς νεαρᾶς γείτονός του ἐστημένας παγίδας, ἀπατᾶσθε· τοὐναντίον μάλιστα ἐφοβούμην μήπως ἡ χαριεστάτη χήρα πάρῃ τὸν νοῦν τοῦ ἀνεψιοῦ μου.

Ἡ Βαλεντίνη ἠσθάνθη ζωηρὸν ἐρύθημα θερμαῖνον τὰς παρειὰς αὐτῆς. Ἡ τροπὴ δὲ αὕτη τοῦ διαλόγου ἐφαίνετο τὰ μάλιστα εὐφραίνουσα αὐτήν. Τὸ λαχεῖόν της, οἱ πτωχοί της, ἡ αἴθουσα τοῦ δημάρχου, ἡ δημοτικὴ μουσική, πάντα ταῦτα ἐλησμονήθησαν. Ἡ νέα εἶχε προχωρήσῃ παρὰ πολύ, ὥστε δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ὑποχωρήσῃ. Διὸ εἶπε πρὸς τὸν γείτονα:

— Ἐί! καὶ τί τάχα; εἶνε τόσον δύσκολον πρᾶγμα νὰ προϊδῇ τις, τί ἔμελλε νὰ συμβῇ, ἐὰν ὁ φόβος σας ἐπραγματοποιεῖτο; Ὁ ἀνεψιός σας θά σας παρεκάλει νὰ ἔλθετε νὰ με συμβουλευθῆτε, σεῖς θὰ ἤρχεσθε νὰ με ἰδῆτε, καί...

— Καὶ θὰ ἠθέλετέ με παρακαλέσῃ νὰ κρατήσω τὸν ἀνεψιόν μου διὰ λογαριασμόν μου.

— Μὲ πόσην βεβαιότητα τὸ λέγετε...

— Ἴσα ἴσα, διότι δὲν ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ λόγου μου.

Ἡ Βαλεντίνη οὐδέποτε προσεδόκα τοιαύτην ἀπόκρισιν ἀπότομον καὶ ῥητήν. Ἐφάνη ταραχθεῖσα καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῆς γλαυκοὶ ὀφθαλμοὶ μέσοι ἀκατανικήτων ἐκεσιῶν ἠρώτων τὸν γηραιὸν καλλιτέχνην.

Ὁ γηραιὸς ἰδὼν τὴν ἀγωνίαν τῆς νέας, ἀπεφάσισε νὰ κατανοήσῃ αὐτὴν καὶ νὰ δώσῃ τέρμα ἅπαξ διὰ παντὸς εἰς τὴν συζήτησιν ταύτην, λαβοῦσαν τοσοῦτον ἀλλόκοτον καὶ ἀπροσδόκητον τροπήν.

Γ'

Μετὰ παῦσιν ἑνὸς λεπτοῦ τῆς ὥρας, ὅπερ ἡ ἐπικρατήσασα σιγὴ ἐμήκυνε καθ' ὑπερβολὴν ἐν τῷ πνεύματι τῆς Βαλεντίνης, ὁ γηραιὸς καλλιτέχνης ἐπανέλαβε τὸν λόγον μετὰ τρόπου ὀλιγώτερον ἐπιπολαίου.

— Ἀκούσατε, ἀγαπητή μου, νὰ σας εἴπω ὀλίγας λέξεις περὶ τοῦ ἀνεψιοῦ μου. Ἀναμφιβόλως θὰ παραστήσω τὴν εἰκόνα του πολὺ ἐλκυστικήν, καὶ ὅμως εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ποτὲ δὲν θὰ τον ἀγαπήσετε... Ἀλλὰ διατί τον ἀγαπῶ ἐγώ; Ἰδοὺ ὁ λόγος: Ὁ Ἰάκωβος εἶνε υἱὸς τῆς μόνης ἀδελφῆς μου. Ἐξαετὴς ἔχασε τὸν πατέρα του καὶ μετ' ὀλίγον δὲν εἶχεν οὐδὲ μητέρα. Τὸ ὀρφανὸν ἀπέμεινεν ἀπροστάτευτον καὶ εἶχεν ὅλα τὰ δικαιώματα διὰ νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον, τὸ ξενοδοχεῖον μου ἀγγελοῦδι! Ἤμεθα ἡμεῖς μικροὶ ἄνθρωποι, ἀπ' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὅταν γεννῶνται μόνην περιουσίαν τὰ δέκα δακτυλά των, ὅπως λέγομεν κάτω εἰς τὴν πατρίδα μας... Μόλις τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ τέχνη μου ἤρχιζε νὰ μου δίδῃ τὰ μέσα νὰ ζῶ ὅπως δήποτε ἐν ἀνέσει. Ὁ Ἰάκωβος ἦτο παιδίον κομψόν, ἔξυπνον, ἀξιαγάπητον, καὶ ἡ ἀδελφή μου νοήσασα τὸν θάνατόν της, με παρεκάλεσε νὰ μείνω ἐγὼ εἰς τὴν θέσιν τῶν γονέων. Ἔγινε λοιπὸν υἱός μου... Τὸν ἔβαλα εἰς τὸ σχολεῖον. Πόσον ἔμεινα εὐχαριστημένος ἀπ' αὐτὸν κατὰ τὸ

διάστημα τῶν σπουδῶν του! Ἤθελε νὰ γίνῃ στρατιωτικός, τὸν κατέταξα εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολήν... καὶ ὁ πόλεμός τον εὕρηκεν ὑπολοχαγόν... Τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς του εἰς τὸν πόλεμον ἦλθε καὶ με παρεκάλεσε νὰ τὸν ζωγραφήσω. «Τίς εἰξεύρει τί εἴμπορεῖ νὰ συμβῇ, ἔλεγε γελῶν, (καὶ ἐγὼ τὸν ἤκουα καὶ ἔτρεμα μόλις καταπίνων τοὺς λυγμούς), καὶ δὲν θὰ δυσαρεστηθῆτε, θεῖέ μου, ἂν ἔχετε τὴν μικρὰν αὐτὴν ἐνθύμησιν... Ἐλᾶτε δὰ καὶ μὴ κλαίετε, θεῖέ μου—διότι ἔκλαιον ὅσον τὸν ἤκουον καὶ συγχρόνως ἐζωγράφιζον, παρατηρήσατε, ἀγαπητή μου, αὐτὰ ἐδῶ τὰ μέρη τῆς εἰκόνος ὅπου ὁ χρωστήρ μου ἐδίσταζε νὰ προχωρήσῃ—μὴ κλαίετε, σᾶς λέγω, ἂν τυχὸν καὶ δὲν ἔλθῃ ὀπίσω τὸ τρελλόπαιδό σας, θὰ τὸν κυττάζετε καμμιὰ φορὰ εἰς αὐτὸ τὸ πανί, θὰ του χαμογελᾶτε, καὶ ἀπὸ 'κεῖ ἐπάνω θὰ σας ἀπαντᾷ μὲ ὅλας τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας, τὰς ὁποίας θὰ ἔχῃ τότε καιρὸν νὰ σας στέλλῃ ἐν ἀφθονίᾳ...» Ἔλεγεν αὐτὰ καὶ ἐγέλα· ἦτο ἀπαράλλακτος ὅπως τὸν βλέπετε. Καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ ἀναχωρήσῃ!... Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας ἦτο λοχαγός. Νὰ μὴ τα πολυλογῶ... ἐπέστρεψε, καὶ δὲν εἶχε νὰ παραπονεθῇ ὅτι του ἔλειψαν πληγαί... Ὤ! μὴ ταράττεσθε, ὅλαι αἱ πληγαί του ἦσαν καλαί, ὅπως λέγουν οἱ ἴδιοι οἱ ὁποῖοι τας λαμβάνουν. Τὰ μόνα ἴχνη τῶν πληγῶν τὰ ὁποῖά του ἐμείναν ἦσαν ὁ βαθμὸς τοῦ ταγματάρχου καὶ ὁ σταυρός... Πρὸ τριῶν ἑβδομάδων εἶνε ἀντισυνταγματάρχης καὶ ἀκόμη δὲν εἶδα τὰ νέα του γαλόνια.

— Τότε λοιπόν;

— Σᾶς λέγω ὅτι τὸν περιμένω 'μέρα μὲ τὴν ἡμέρα.

— Ὅσα μ' ἐδιηγήθητε εἶνε πρὸς ἔπαινον τοῦ ἀνεψιοῦ σας... καὶ πρὸς ἔπαινόν σας, γενναιότατε φίλε μου, προσέθηκεν ἡ Βαλεντίνη μετὰ θαυμασμοῦ. Ἀλλὰ δὲν ἐτελειώσατε τὴν ὁμιλίαν σας. Μοῦ ἐλέγατε ὅτι δύνασθε νὰ μ' ἀποδείξετε μὲ τρόπον ἀνεπίδεκτον ἀντιρρήσεως, ὅτι μου εἶνε ἀδύνατον νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν οἰκογένειάν σας. Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ το ἀποδείξετε. Ἀκούω.

— Ἀλλοίμονον! ἂν ἦτο ἄλλος θὰ εὕρισκεν ἴσως τρόπους ῥητορικοὺς διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν κακὴν ἐντύπωσιν λεπτομερείας τινός... γελοίας, ἡ ὁποία ὅμως εἶνε ἀπαραίτητος πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου. Ἐγὼ ὅμως ἀντὶ νὰ χρονοτριβῶ ζητῶν νὰ περικαλύψω τὸ πρᾶγμα, σᾶς λέγω καθαρὰ ὅτι ὁ μόνος λόγος εἶνε τὸ ἐπίθετον τοῦ ἀνεψιοῦ μου. Σᾶς λέγω λοιπὸν ὅτι ποτὲ δὲν θὰ στέρξετε νὰ λάβετε τὸ ἐπίθετόν του, καὶ ἂν ἀκόμη δοξασθῇ διὰ κατορθωμάτων καὶ ἀνδραγαθημάτων ἀνταξίων τῶν ἀναφερομένων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ τῇ Ῥωμαϊκῇ ἱστορίᾳ.

— Μὲ τρομάζετε, εἶπεν ἡ νέα μειδιῶσα εἰλικρινῶς μὲν ἀλλὰ καὶ πως ἐνδοιάζουσα.

— Ὦ! γελᾶτε ὅσον θέλετε... εἶνε ὄνομα ἐλεεινόν, σπαρακτικόν, μισητόν, ἀπίθανον, ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἠναγκάσθη νὰ το λάβῃ ἀπαράλλακτον ὅπως τού το ἔδωκαν, θὰ εὕρισκεν ἐργασίαν ἂν ἤθελε νὰ ἐμποδίζῃ ὅσους εἶχον ὄρεξιν νὰ γελοῦν μὲ τὸ ὄνομά του. Ἐπῆρε λοιπὸν καὶ αὐτὸς τὴν ἀπόφασιν καὶ γελᾷ πλέον καὶ αὐτός.

— Καὶ τί εἶνε αὐτὸ τὸ τρομερὸν ὄνομα;

— Καλέ, τί λέγετε τρομερόν! ἂν ἦτο μόνον τρομερόν θὰ σάς το ἔλεγα· ἀλλ' αὐτὸ εἶνε... τὸ καλλίτερον εἶνε νὰ το χαρακτηρίσωμεν ὅτι εἶνε ἀχαρακτήριστον...

— Εἶνε λοιπὸν ὄνομα περιβοήτου τινὸς ἀρχιλῃστοῦ, κλέπτου, κιβδηλοποιοῦ, δολοφόνου;

— Χειρότερον, μυριάκις χειρότερον! Εἴθε νὰ εἶχεν ὁ ἀνεψιός μου τὸ βδελυρώτατον ὄνομα τῶν κακούργων τῆς πινακοθήκης τῶν «Διασήμων δικῶν!» Θὰ ἠσθάνετο ὅτι ἀπηλλάγη δεινοῦ βάρους, ἐὰν αἴφνης ἦτο αὔριον δυνατὸν νὰ τὸν ὀνομάσουν Τρόπμαν, ὦ πόσον ἤθελε χαρῇ! Ἐμπρὸς εἰς τὸ σημερινόν ἐπίθετόν του τὸ ἐπίθετον Τρόπμαν εἶνε ὄνομα ἀξιοπρεπέστατον.

Ὁ Βαλεντίνη ἐφαίνετο ἀποπεθαρρημένη, ἀγωνιῶσα, διότι ἠσθάνετο ἤδη γεννωμένην ἐν ἑαυτῇ συμπάθειάν τινα πρὸς τὸν συνταγματάρχην.

— Τὸν καϊμένον! εἶπε στενάζουσα. Ἀλλ' ὅμως ἴσως ἡ ἀγάπη τὴν ὁποίαν ἔχετε πρὸς τὸν ἀνεψιόν σας, σᾶς κάμνει νὰ ἐξογκώνετε τὸ πρᾶγμα..... Ἐπιθυμῶ νὰ γίνω ἐγὼ κριτής· ἐμπρός, ἄς ἀκούσωμεν τέλος πάντων αὐτὸ τὸ ὄνομα.

— Δὲν σᾶς το λέγω, ἐψιθύρισεν ὁ γηραιὸς καλλιτέχνης, προσποιούμενος καὶ γελῶν διὰ τὴν βίαν τῆς εὐμόρφου χήρας. Ὁ Ἰάκωβος τοῦ ὁποίου τὸ μειδίαμα στρέφεται πρὸς ὑμᾶς αὐτὴν τὴν στιγμήν, μᾶς ἀκούει. Θὰ ἐντραπῇ καὶ θὰ τα βάλῃ μαζί μου.

— Εἴπατέ το μὲ ὁποῖον δήποτε τρόπον θέλετε, ἀλλὰ μόνον κάμετε γρήγορα.

— Ἔστω! Ἀλλὰ σας παρακαλῶ νὰ λείψῃ ἡ ὑποκρισία καὶ ἡ ψευδοσεμνότης· καὶ ὅταν το ἀκούσετε, πρὶν τρομάξετε, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῆτε ὅτι κάμνω τὸν λόγον σας, σεῖς με ἀναγκάζετε νὰ ὑπακούσω.

Ἡ νεαρὰ χήρα ἔδακνε τὰ χείλη της.

Ὁ καλλιτέχνης ἔκυψεν εἰς τὸ οὖς αὐτῆς καὶ ἐψιθύρισεν ἐλαφρά:

— Ὁ ἀνεψιός μου ὀνομάζεται...

Καὶ εἶπε τὸ ὄνομα δι' ἐλαφροτάτου ψιθυρισμοῦ.

— Φρικῶδες! ἀνεφώνησεν ἡ Βαλεντίνη ἀναπηδῶσα μετὰ προφανοῦς τρόμου καὶ φρίκης.

Εἰς τὴν κραυγὴν τῆς νέας ἀπήντησεν ὁ γηραιὸς θεῖος διὰ καγχασμοῦ παρατεταμένου....

Τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἀνοίξασα τὴν θύραν τοῦ ἐργαστηρίου ἡ γηραιὰ θεράπαινα ἐνεχείρισεν εἰς τὸν καλλιτέχνην ἐπιστολὴν καὶ φύλλον τῆς *Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως*.

Ὁ ζωγράφος ἰδὼν τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἐπιστολῆς ἀνεγνώρισε τὴν γραφήν.

— Ἐκείνου εἶνε! ἀνεφώνησε περιχαρής, καὶ ἡ σφραγὶς εἶνε ἐκ Παρισίων!.. Κυρία Βαλεντίνη μ' ἐπιτρέπετε;..

Ἡ φωνὴ τοῦ γηραιοῦ ἀπέσπασε τὴν νέαν ἀπὸ τῆς νάρκης, ἥτις την εἶχε καταλάβῃ.

— Θά σας ἀφήσω μάλιστα ὅλως διόλου ἐλεύθερον, εἶπε. Παναγία μου! Εἰν' ἐξ ἡ ὥρα!.... Εἶμαι ἀσυγχώρητος, διότι κατεχράσθην τὰς ὥρας σας. Ἀποδείξατέ μου ὅτι δὲν εἰσθε δυσηρεστημένος ἐναντίον μου· ἐλᾶτε μετὰ μίαν ὥραν νὰ συγγευματίσωμεν.

— Ἀλλ' ὅμως...

— Δὲν ἀκούω τίποτε, σᾶς περιμένω μετὰ μίαν ὥραν. Χαίρετε.

[Ἕπεται τὸ τέλος]

Μετάφρασις Π. Ι. Φ.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΔΕΣ

ΕΝ ΛΕΙΨΙΑΙ

Ἀληθὴς παραμυθία εἶνε ἐν τῇ παγερᾷ καὶ μονοτόνῳ πόλει τῆς Λειψίας ὅταν μεθ' ἡμέραν βροχερὰν ἢ θολὴν ἐκ τῆς ὁμίχλης προσδοκᾷ τις νύκτα καὶ φωτεινοτέραν τῆς ἡμέρας καὶ μᾶλλον ποικίλην. Εὐτυχῶς δ' αἱ τοιαῦται νύκτες δὲν εἶνε σπάνιαι. Ἐκτὸς τῶν τεσσάρων τακτικῶν θεάτρων καὶ τῶν καθημερινῶν συναυλιῶν ἐν ᾠδικοῖς καφενείοις, ἀλλὰ συχνάκις καὶ ἔκτακτοι μουσικαὶ ἢ δραματικαὶ ἑσπερίδες παρασκευάζονται καὶ μεγάλοι καλλιτέχναι περιερχόμενοι τὸν κόσμον δὲν ἀπαξιοῦσι νὰ σταθμεύωσιν ἐπὶ μίαν ἢ πλείονας ἑσπέρας ἐν Λειψίᾳ, τῷ κατ' ἐξοχὴν καλλιτεχνικῷ κέντρῳ τῆς βορείου Γερμανίας.

Οὕτω μάλις ἀφικόμενος ἐνταῦθα ἔμαθον ἀπὸ τοῦ στόματος ζωηρᾶς Ἱσπανίδος ὅτι ὁ συμπολίτης αὐτῆς, ὁ ἐξοχώτατος τῶν συγχρόνων βιολιστῶν Παῦλος Σαρασάτης ἔμελλε, διερχόμενος τῆς Λειψίας, νὰ κρούσῃ τὸ μαγικὸν βιολίον του ἐν τῇ εὐρυτάτῃ αἰθούσῃ τῆς Centralhalle. Ἤμην λοιπὸν πολὺ τυχηρὸς δυνάμενος νὰ ἐγκαινίσω τὰς καλλιτεχνικάς ἀπολαύσεις μου διὰ τῶν κελαδημάτων τοῦ Ἱσπανοῦ ἀριστοτέχνου, καὶ νὰ προσθέσω εἰς τὰς ἀναμνήσεις μου μίαν ἔτι χρυσῆν σελίδα. Διότι ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους τέσσαρες ἑσπέραι ἰδίᾳ μένουσιν ἀνεξάλειπτοι ἐν τῇ μνήμῃ μου: Ἡ πρώτη μεγάλη συναυλία ἐν τῷ Concerthaus, ἡ παράστασις τῆς *Ἀντιγόνης*, ὁ Ρώσης ὡς Ἅμλετ, καὶ ἡ Νίλσων ψάλλουσα τὰ σκανδιναυικὰ ᾄσματα τοῦ ἔρωτος.

*

Τὸ Concerthaus εἶνε μέγιστον καὶ πολυτελέστατον οἰκοδόμημα ἱδρυθὲν ἀκριβῶς ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς οἶκος συναυλιῶν. Ἐστοίχισε τέσσαρα ἑκατομμύρια μάρκων, ἤτοι πέντε ἑκατομμύρια φράγκων, καὶ θεωρεῖται τόσον ἄξιον ἐπισκέψεως, ὥστε ἴνα ἴδῃ τις μόνον τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ πληρώνει ἐν ὡρισμέναις ἡμέραις ἓν μάρκον.

Μόλις ἀφικόμενος κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καὶ ἀγνοῶν ἔτι τῆς Λειψίας τὰ ἀξιόλογα, συνεζήτουν ἐν τῷ οἴκῳ ἑλληνικῆς οἰκογενείας περὶ τοῦ ἐνταῦθα βίου καὶ περὶ Γερμανίδων. Ἵνα ἐγγίζω δὲ τὸν φιλογερμανισμὸν αὐτῶν ὑπεστήριζον ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι δὲν ἔχει τις ποῦ νὰ περάσῃ τὰς ἑσπέρας του ἐκτὸς τοῦ θεάτρου, καὶ ὅτι πλήττει ὅπου ἂν ὑπάγῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι αἱ Γερμανίδες εἶνε ψυχραὶ καὶ δυσειδεῖς. Αἱ μελαγχρειαὶ κόραι πρὸς ἃς συνεζήτουν, πεισμόνως ἰσχυριζόμεναι τοὐναντίον ὡς πρὸς ἀμφότερα ταῦτα, μὲ ἠρώτων ἂν τάχα εἶδον τῆς Λειψίας τὸν καλὸν κόσμον, καὶ μοὶ ὑπέδειξαν ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν κέντρον καὶ καλλονῆς καὶ ἀληθοῦς τέρψεως τὰς ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ ἱδρύματι συναυλίας, γινομένας κατὰ πέμπτην. Ὡς νὰ ἦσαν δὲ βέβαιαι περὶ τῆς ἐπιδράσεως ἣν θὰ ἐξήσκει ἐπὶ τῆς γνώμης μου μία καὶ μόνη συναυλία τοιαύτη, καὶ ὡς νὰ ἐφοβοῦντο μήπως ἐξ ἰσχυρογνωμοσύνης θελήσω ν' ἀποφύγω τὸν πειρασμόν, μ' ἐζήτησαν τὸν λόγον μου ὅτι εὐθὺς τὴν ἑβδομάδα ἐκείνην θὰ μεταβῶ. Ἐννοεῖται πόσον εὐχαρίστως δίδει τις τὸν λόγον του εἰς τοιαύτας περιστάσεις καὶ πόσον εὐκόλως τὸν κρατεῖ.

Εἰσελθὼν εἰς τοὺς προθάλαμους τοῦ μεγαλοπρεποῦς κτιρίου ἀπὸ τῆς ὁμιχλώδους ὁδοῦ ἐθαμβώθην ἐκ τῶν μυρίων φώτων καὶ τοῦ κόσμου κυκλοφοροῦντος ἀνὰ τὰς αἰθούσας τῶν ἱματιοθηκῶν. Ἐπὶ τῆς κλίμακος δεκὰς χρυσοστολίστων θυρωρῶν ἤνοιγε τὰς θύρας εἰς τοὺς εἰσερχομένους. Καὶ ἂν ὁ Ἕλλην ἐκεῖνος ἐπαρχιώτης, τὸ πρῶτον ἐπισκεφθεὶς τὴν Εὐρώπην, ἐξέλαβε τὸν θυρωρὸν τοῦ ξενοδοχείου ὡς συνταγματάρχην, ἀλλὰ βλέπων ἐκείνους μὲ τοιαύτας στολὰς καὶ τοιοῦτο παράστημα, βεβαίως θὰ τοὺς ἔλεγε στρατηγοὺς τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ.

Τοὺς θυρωροὺς διαδέχεται ἑκατοντὰς θαλαμηπόλων γυναικῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γραιῶν, ὧν τὰς λευκὰς τρίχας καλύπτει λευκότερον κάλυμμα καὶ τὰ κυφὰ σώματα ὁμοιόμορφος σκιερὰ ἐσθὴς μετὰ λευκῆς ἐμπροσθέλας. Ἐν γένει ἐνθυμίζει τὰς νοσοκόμους ἡ θέα αὐτῶν, καὶ ἴσως διὰ τοῦτο μοὶ ἐνέπνευσεν ἐξ ἀρχῆς ἀπέχθειαν. Αἱ θαλαμηπόλοι καθῆκον ἔχουσι νὰ ὑποδεικνύωσιν εἰς τοὺς ἀκροατὰς ποῦ θ' ἀναρτήσωσι τὰ ἐπανωφόρια καὶ τοὺς πίλους των καὶ νὰ τοὺς βοηθῶσιν εἰς τοῦτο, διότι, σημειωτέον, ἕκαστος ἀκροατὴς ἔχει ἰδίαν θέσιν ἐν ταῖς ἱματιοθήκαις, φέρουσαν τὸν ἀριθμόν, ὃν καὶ τὸ κάθισμά του.

Εὑρίσκεται ὀλιγοθηραὶ κλίμακες φέρουσι πρὸς τὰ ἄνω, ὅπου ἡ μεγάλη αἴθουσα καὶ οἱ διάδρομοι καὶ αἱ μικρότεραι αἴθουσαι τῶν διαλειμμάτων. Ἕτεραι δὲ κλίμακες στενότεραι πρὸς τὰ θεωρεῖα, διότι ὑπάρχει μία μόνη σειρὰ τοιούτων περὶ τὴν ἀπέραντον αἴθουσαν. Ἡ διακόσμησις εἶνε λαμπρὰ πανταχοῦ, θαυμάσιαι δ' αἱ τοιχογραφίαι καὶ τὰ χρυσώματα τῆς κεντρικῆς αἰθούσης.

Μετ' ὀλίγον ὁ ἠλεκτρικὸς κωδωνίσκος ἠχεῖ τὸ ἄγγελμα τῆς ἐνάρξεως καὶ ὅλαι αἱ θέσεις ἀνεξαιρέτως πληροῦνται κόσμου. Εἰς τὰ παμποίκιλα κοσμήματα τῆς αἰθούσης προστίθενται νῦν τῶν κυριῶν αἱ πολύχρωμοι περιβολαί, καὶ πλέον ἢ τὰ χρυσίζοντα πλαίσια ἀποστίλβουσι καὶ πλέον ἢ τοῦ ἀεριόφωτος αἱ λυχνίαι φωτίζουσιν αἱ ξανθαὶ τῶν Γερμανίδων κόμαι.

Ἡ ὀρχήστρα ἀνακρούει τὸ *Ὄνειρον θερινῆς νυκτὸς* τοῦ Μενδελσσῶνος, καὶ ὑπὸ τοὺς συνεζευγμένους φθόγγους τῆς ἁρμονίας ἐκλύεται κατὰ μικρὸν ἡ συναίσθησις, βαυκαλᾶται τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ πᾶν παρίσταται οὐχὶ ὡς πραγματικότης ἀλλ' ὡς ὄνειρον, ὄνειρον... χειμερινῆς νυκτός.

Πανήγυρις αἰσθήσεων, παράδεισος ἀπολαύσεως, δύναται νὰ κληθῇ ἡ ζωὴ ἣν διέρχεταί τις ἐπὶ δίωρον ἐκεῖ. Δὲν ἑορτάζει μόνη ἡ ἀκοή, ἀλλ' αἱ αἰσθήσεις πᾶσαι: Ἡ ὅρασις ἐκ τῆς θέας τόσων καλλονῶν καὶ τόσης τεχνικῆς λαμπρότητος, ἡ ὄσφρησις ἐκ τῶν ἀρωμάτων ἅτινα ἐκπέμπουσιν τόσαι κόμαι καὶ τόσα κεντητὰ μαντίλια, ἡ γεῦσις ἐκ ποτηρίου οἴνου τοῦ Ρήνου πρὸ μικροῦ κενωθέντος ἐν τῷ παρακειμένῳ κυλικείῳ, ἡ ἁφὴ τέλος ἐκ τῶν ἁπαλῶν βελουδίνων καθισμάτων θαλπερῶν ὅσον τὰ γόνατα μητρός.

Ὅταναι μελαγχρειναὶ Ἑλληνίδες μὲ ἠρώτησαν τὴν ἑπομένην Κυριακὴν περὶ τῶν ἐντυπώσεών μου, ἀπήντησα:

— Θὰ πηγαίνω κάθε πέμπτην...

Ἀπήστραψαν οἱ μαῦροι ὀφθαλμοί των θριαμβευτικῶς, κ' ἐγὼ ἔκυψα τὴν κεφαλὴν ἠττημένος. Ἀλλ' εἴθε τοιαῦται νὰ ἦσαν πᾶσαι αἱ ἧτταί μου ἐν τῇ ζωῇ!

*

Καίτοι βαρὺς τὰς σάρκας καὶ τὰ ἔτη ὁ διάσημος Ἰταλὸς τραγικός, ἀλλὰ κατορθοῖ ν' ἀποθέτῃ ἀμφότερα τὰ βάρη ταῦτα ἀνερχόμενος ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Τὴν Γερμανίαν περιέρχεται κατ' ἔτος καὶ εἶνε φίλτατος παρὰ τῷ κοινῷ. Ἐκτελεῖ τὸ μέρος του εἰς ἰταλικὴν γλῶσσαν, τὰ δὲ ἄλλα πρόσωπα ὁμιλοῦσι γερμανιστί. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν φαίνεται τερατῶδες τοῖς ἀκροαταῖς. Ἐπὶ τοῦ βιβλιαρίου, ὅπερ κρατοῦσιν ἀνὰ χεῖρας, παρακολουθοῦσι τὴν φράσιν, ἐνῷ συγχρόνως ἡ γλυκύτης τῆς ἰταλικῆς γλώσσης τέρπει τὴν ἀκοήν. Ἀληθῶς δ' ἐκπληκτικὴ εἶνε ἡ ἀντίθεσις ταύτης πρὸς τὴν γερμανικήν. Ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς μελιρρύτους φθόγγους τῆς γλώσσης τοῦ Πετράρχου, ἡ τευτονικὴ ὁμοιάζει ἠχον σχιζομένων ἀσπρορρούχων.

Ὁ Ρώσσης εἶνε εὐάρεστος τὴν μορφήν, εὐγενέστατος τὸ παράστημα καὶ τοὺς τρόπους. Καίτοι προσεγγίζων διὰ τῆς ὑποκρίσεως τὸν μυστηριώδη τύπον Δανοῦ βασιλόπαιδος, ἀλλὰ δὲν εἶνε ὁ Ἄμλετ, οἷον ἀναπλάττει ὁ μελετήσας τὸ σαικσπήρειον δρᾶμα. Ἡ πολυσύνθετος ἐκείνη φύσις, τὸ κρᾶμα ἐκεῖνο τῶν ἀντιθέτων αἰσθημάτων δὲν δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ τελείως ὑπὸ ἀνθρώπου λογικοῦ, συνήθους, ὅσον καὶ ἂν εἶνε οὗτος ἔξοχος ἠθοποιός. Θαυμάζει τις ἐν πολλοῖς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὑποκρινομένου, ἐκτιμᾷ τὰς προσπαθείας, ἀλλὰ φεύγει ἐν τέλει ἔχων ἐν νῷ πολὺ διάφορον, πολὺ ὑπέρτερον τὸν τύπον τοῦ Ἄμλετ.

Κριτικός τις εἶπε περὶ Σαικσπήρου ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ μάλις πατοῦμεν τὸ κατώφλιον. Πῶς λοιπὸν ν' ἀντιληφθῇ τις, πῶς νὰ ἑρμηνεύσῃ σαφῶς τὸν Ἄμλετ, τὸ μυχιαίτατον τοῦτο γέννημα τῆς σαικσπηρείου μεγαλοφυΐας;

*

Ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τοῦ Μενδελσσῶνος παρεσκευάσθη ἔκτακτος παράστασις τῆς *Ἀντιγόνης* τοῦ Σοφοκλέους. Ὡς γνωστὸν τὰ χορικὰ ταύτης ὡς καὶ τοῦ *Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ* ἐμελοποίησεν ὁ διάσημος Γερμανὸς μουσουργός. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γερμανικὴ μετάφρασις εἶνε εἰς αὐτὰ τὰ μέτρα τοῦ πρωτοτύπου, ὁ δὲ μελοποιὸς εἶχεν ὑπ' ὄψιν βεβαίως καὶ τὸ ἀρχαῖον κείμενον, ἕπεται ὅτι καὶ ἑλληνιστὶ δύνανται νὰ ψαλῶσι ταῦτα. Νομίζω ὅτι κατὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἄφιξιν τῆς βασιλίσσης Ὄλγας, πρὸ εἰκοσαετίας περίπου, ὅτε ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Ἡρώδου παρεστάθη εἰς τιμὴν αὐτῆς ἡ *Ἀντιγόνη*, χορὸς νέων ἐκγυμνασθεὶς ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Παριζίνη ἔψαλε τὰ χορικὰ μέρη τοῦ δράματος, ἐφαρμοσθείσης τῆς μουσικῆς ἐπὶ τῆς γνωστῆς νεοελληνικῆς μεταφράσεως τοῦ κ. Α. Ραγκαβῆ.

Ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἔργου παρεσκευάσθη ἡ ἐκτέλεσις αὐτοῦ ἐν τῷ Νέῳ Θεάτρῳ τῆς Λειψίας. Ἐκ μὲν τῶν δραματικῶν ἠθοποιῶν ἐλήφθησαν οἱ μᾶλλον ἐξέχοντες, τοῦ δὲ χοροῦ μετέσχον πρωταγωνιστοῦντες οἱ ἄριστοι τῶν ἀοιδῶν τοῦ μελοδράματος, συνέπραξαν δέ, ἐκτὸς τῶν συνήθων μελῶν τοῦ χοροῦ τοῦ θεάτρου, καὶ τὰ μουσικὰ σωματεῖα τῆς πόλεως, ὥστε ἀπετελέσθη σύνολον ἐξ ἑκατὸν φωνῶν καὶ πλέον. Ἡ δὲ ἀρχαϊκὴ διασκευὴ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν ἠθοποιῶν αἱ στολαὶ ἐσχεδιάσθησαν ὑπὸ εἰδικῶν ἀνδρῶν, ἐγκρατῶν τοῦ ἀρχαίου βίου καὶ τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Μετ' ἐνδομύχου ὑπερηφανίας προτήλθομεν οἱ ἐνταῦθα Ἕλληνες εἰς τὴν ἑσπερίδα ἐκείνην, καὶ μελαγχρινοὶ ὅλοι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ξανθοὺς

Γερμανούς, ἠπλώθημεν ὡς μαῦρον σύννεφον ἐπὶ σειρᾶς ἐδωλίων, κρατοῦντες ἀνὰ χεῖρας τὸ πρωτότυπον τοῦ δράματος. Αὐτὴ δὲ ἡ θέα τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου προσείλκυε βλέμματα σεβασμοῦ ἐκ μέρους τῶν παρακαθημένων, ὧν πολλοὶ βεβαίως ἐξελάμβανον ἡμᾶς οὐχὶ ἀμαθεῖς Ἕλληνας, ἀλλὰ σοφοὺς Ἑλληνιστάς.

Τὰ φῶτα σβέννυνται σχεδόν, κατὰ τὸ σύστημα τῶν γερμανικῶν θεάτρων, καὶ ἀναπετάννυται ἡ αὐλαία, ἐπιδεικνύουσα κατάφωτον τὴν σκηνήν, ἐνῷ ἡ ὀρχήστρα ἀνακρούει τὴν περιπαθεστάτην εἰσαγωγήν. Ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον σιγὴ ἁπλοῦται ἐπὶ τῶν δισχιλίων θεατῶν· νομίζεις ὅτι ἀπελιθώθησαν πάντες, ὡς εἰς τὰ παραμύθια, ὑπὸ θαυματουργοῦ μαγίσσης, ὅτι σὺ μόνος ζῇς, ὅτι διὰ σὲ μόνον παίζεται τὸ δρᾶμα.

Ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἰσμήνη προσέρχονται ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν δύο τούτων προσώπων θαυμαστὴ ἡ ἐπιτυχία. Ὑψηλή, ἀρρενωπή, ἑλληνικὴν ἔχουσα τὴν κατατομὴν ἡ Ἀντιγόνη, ξανθή, συμπαθεστάτη, ἡμερος καὶ δειλὴ ἡ Ἰσμήνη. Τὴν Ἀντιγόνην ὑποκρίνεται ἡ Λεβίνσκυ, ἀρίστη ἠθοποιός, μόνον ἐλάττωμα ἔχουσα τὴν ὀλίγον βραγχνὴν φωνήν, τὴν Ἰσμήνην ἡ Σάλβαχ, ἡ δημοφιλὴς τῆς Λειψίας καλλιτέχνις, Γερμανὶς τὴν καλλονὴν καὶ Γαλλὶς τὴν χάριν.

Καὶ ἐκτυλίσσεται τὸ δρᾶμα, τὸ σπαρακτικὸν δρᾶμα, καὶ τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἰσχυροποιεῖ ἡ μουσικὴ ἀδελφουρέμουσα μετὰ τῆς ποιήσεως. Καὶ ὑπὸ τῆς παντοδυνάμου τέχνης μεταφέρεταί τις ἀληθῶς εἰς αὐτὰ τὰ προπύλαια τῶν Θηβαϊκῶν ἀνακτόρων, καὶ ἐκπλήττεται καὶ συμπονεῖ καὶ φρικιᾷ μετὰ τοῦ χοροῦ τῶν Θηβαίων γερόντων, οἱονεὶ ἀποτελῶν μέρος καὶ αὐτός.

Λέγουσιν ὅτι ὁ Μενδελσσῶν, ἐναβρυνόμενος ἐπὶ τῇ μελοποιήσει τῆς *Ἀντιγόνης*, ἰσχυρίζετο ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν εἴς τινα μέρη νὰ ἡρμόζετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μέλος διάφορον τοῦ ἰδικοῦ του, ὅτι δὲν ἐμελοποίησε ταῦτα, ἀλλ' ἐμάντευσεν τὴν μουσικήν των. Βεβαίως ἐκ τῶν μερῶν τούτων τὸ ἐξοχώτατον εἶνε ἡ σκηνή, καθ' ἣν ἡ Ἀντιγόνη ἀπὸ σκιερὸν πέπλον κεκαλυμμένη ἄγεται ἐπὶ τὴν ποινήν. Ἐκεῖ πλέον οὐχὶ φθόγγοι μουσικοί, ἀλλὰ λυγμοὶ καὶ δάκρυα σταλάζουσι ἀπὸ τῶν χορδῶν, καὶ αἰσθάνεταί τις τὴν καρδίαν του περισφιγγομένην ὑπὸ χρυσοῦ κρίκου, ἐνῷ μέσῳ τοῦ σκιόφωτος διακρίνει λευκὰ μαντίλια σφογγίζοντα πολλοὺς ὑγροὺς ὀφθαλμοὺς εὐκισθήτων Γερμανίδων.

Διαρκεῖ ἐπὶ δύο ὅλας ὥρας τὸ δρᾶμα ἄνευ διακοπῆς, ἀπὸ τῆς 7—9, διότι ὡς γνωστὸν τὰ γερμανικὰ θέατρα τελειώνουσι καθ' ἣν ὥραν ἀρχίζουσιν ἀλλαχοῦ. Καὶ δὲν ἔβηξε καὶ δὲν ἐχασμήθη καὶ δὲν ἐκινήθη εἰς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο. Καὶ οὔτε χειροκρότημα, οὔτε ἐπευφημία, ἐδήλωσαν τῶν ἀκροατῶν τὸν ἐνθουσιασμόν, κατὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους σκηνάς. Ὄχι! Μόνον ὅτε τὸ παραπέτασμα κατῆλθεν ἐπὶ τοὺς τελευταίους διδακτικοὺς στίχους τοῦ χοροῦ καὶ τὸ θέατρον ἐφωτίσθη πάλιν, τότε ἐφάνη ἐπὶ τῶν ἀκροατῶν ἡ ἐκ τοῦ ἀθανάτου ἔργου ἐπίδρασις· ὅλοι ἦσαν ὠχροί, καταφανῶς συγκεκινημένοι, ὡς πρὸ τῆς θέας πραγματικοῦ δυστυχήματος, ἄναυδοι ἐπὶ στιγμήν, καθηλωμένοι εἰς τὰς θέσεις των, καὶ μόνον ὅταν συνῆλθον, ὡσεὶ ἀφυπνίσθησαν ἐκ μακροῦ ὀνείρου, ἐξερράγησαν εἰς ἐπευφημίας καὶ χειροκροτήματα καὶ ἀνεκάλεσαν πεντάκις ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοὺς ἠθοποιούς.

Κατερχόμενοι δὲ τὰς κλίμακας ἠκούσμεν τὰς ἐνθουσιώδεις ἐπιφωνήσεις τῶν Γερμανῶν μετ' ἐθνικῆς ὑπερηφανείας:

— Πηγαίνω κατ' εὐθεῖαν νὰ κοιμηθῶ, ἔλεγεν εἷς, δὲν θέλω ν' ἀμαυρώσω τὰς ἐντυπώσεις μου μὲ πεζότητας.

— Μή μου ὁμιλῆς, ἔλεγεν ἄλλος πρὸς τὸν σύντροφόν του, ἄφες με νὰ βαυκαλῶμαι ἀκόμη μὲ τὴν ἠχῶ τὸν λόγον τοῦ Σοφοκλέους.

— Ἕως τώρα, ἐκραύγαζε λευκογένειος κύριος, δὲν ἐδοκίμασα εἰς θέατρον ὅ,τι ἀπόψε. Τί καλὰ ποῦ ἔζησα ἕως τώρα διὰ ν' ἀκούσω καὶ τὴν ἀθάνατον Ἀντιγόνην.

Καὶ ἀνὰ τὰ καφενεῖα καὶ τὰς ὁδοὺς ἀντήχει τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος καθ' ὅλην τὴν ἑσπέραν. Αἱ δὲ Γερμανίδες ποτὲ δὲν ἠτένιζαν τοὺς Ἕλληνας σπουδαστὰς τόσον συμπαθῶς ὅσον τὴν νύκτα ἐκείνην.

Καὶ ἐγὼ ἐπανελθὼν ἀργὰ εἰς τὸ μονῆρες δωμάτιόν μου καὶ ἀναπολῶν μέσῳ τῶν τεσσάρων ψυχρῶν τοίχων τὴν θαυμασίαν ἐκείνην ἑσπερίδα ἀνωμολόγουν ἐν ἐμαυτῷ ὅτι ἂν τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πνεῦμα ὑπῆρξε τὸ μόνον ἱκανὸν νὰ παραγάγῃ ἔργα ὑπέροχα ὡς τὴν Ἀντιγόνην, ἀλλὰ τὴν σήμερον μόνον τὸ γερμανικὸν κοινὸν ἦτο ἄξιον νὰ τὰ ἐννοήσῃ καὶ νὰ τὰ θαυμάσῃ.

*

Τῆς Νίλσων εἶχε προηγηθῇ εἴδησις θλιβερὰ μέν, ἀλλ' ὑπερτέρα ἢ πᾶς ἔπαινος ἄλλος· ἐν Στοκχόλμῃ ἄνθρωποι ἀπέθανον ἐξ ἀσφυξίας συνωθούμενοι ἵνα τὴν ἀκούσωσι ψάλλουσαν ἀπὸ τοῦ ἐξώστου. Ἔπιζε λοιπὸν νὰ τὴν ἀκούσῃ τις ἐνταῦθα... ἀκινδύνως. Ἔκαμψε καὶ αὐτὴ πρὸ καιροῦ τὸ ἀκρωτήριον τῆς τεσσαρακονταετηρίδος, ἀλλ' ἔχει πλήρη νεότητα εἰς τὸ βλέμμα καὶ εἰς τὴν φωνήν. Καὶ μόνον τὸ σῶμά της ἐπλατύνθη πως χαλαρωθέν· κοινὸν πάθημα τοῦτο τῶν μεσοκόπων γυναικῶν καὶ τῶν μεταχειρισμένων ἀνακλίντρων.

Ψάλλει μετ' ἐξόχου δυνάμεως, οἱ δὲ χαμηλοὶ φθόγγοι τῆς φωνῆς αὐτῆς ἔχουσι τὴν περιπάθειαν βαρβίτου. Ἡ περιβολὴ αὐτῆς ὁλοπόρφυρος

φαίνεται φλογερὰ ἐκδήλωσις ἐσωτερικοῦ πάθους, ἐξικνεῖται δὲ τοῦτο εἰς τὸν ὕπατον βαθμόν, ὅταν ψάλλῃ σκανδιναυικὰ ᾄσματα τοῦ ἔρωτος. Τότε ἀναλαμβάνει ἡ φυσιογνωμία αὐτῆς καὶ ἀκμὴν πρόσθετον καὶ εὐμορφίαν. Ὅταν δὲ φέρουσα τοὺς δύο δακτύλους εἰς τὰ χείλη ἀποστέλλῃ τὸ φίλημα τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ εἰς τὸν ἀπερχόμενον μνηστῆρα, δὲν εἶνε πλέον γυνή, δὲν εἶνε ἡ ἀοιδὸς Νίλσων, εἶνε ἡ Ἀγάπη προσωποποιημένη.

Φαίνεται ὅτι εἰς τὰ παγερὰ ἐκεῖνα κλίματα, ὅπως ἔχουσιν ἀνάγκην μεγάλων πυρῶν ἵνα θερμάνωσι τὰ μέλη των, οὕτως ἔχουσιν ἀνάγκην πυριφλεγοῦς ἐκδηλώσεως αἰσθήματος ὅπως θερμάνωσι τὰς καρδίας. Ἡμᾶς τοὺς μεσημβρινοὺς, τὰ τέκνα τοῦ Ἡλίου, τοιαῦται πυραὶ καὶ τοιαῦτα αἰσθήματα θὰ μᾶς ἀπηνθράκουν.

Ἵνα καταδελξωσι τὴν δύναμιν τῆς μουσικῆς οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἔπλασεν τὸν μῦθον τοῦ Ὀρφέως κινοῦντος διὰ τοῦ μέλους αὐτοῦ καὶ τἄψυχα. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην τὸ ἐπ' ἐμοὶ ὑπέστην ὅλως τὸ ἐναντίον. Ἡ μελῳδία τῆς φωνῆς, τὸ κελάρυσμα τῶν φθόγγων, μὲ καθήλωσεν ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ καθίσματος, βωβὸν, ἀκίνητον· καὶ ὅταν ἠθέλησα νὰ ἐγερθῶ ἠσθάνθην τὸ σῶμά μου πλέον ἢ πρότερον βαρὺ καὶ οὐχὶ ἀπφαλεῖς τοὺς πόδας.

Μήπως μεθύει τις κ' ἐκ τῆς Τέχνης ὡς ἐκ τοῦ οἴνου καὶ ἐκ τοῦ Ἔρωτος ;

*

Μελαγχρινὸς ὡς μιγάς, μὲ μεγάλους ὀφθαλμοὺς πλήρεις μυστηρίου, μὲ τὴν κόμην ἐρριμμένην ἐν εἴδει κροσσῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου, μὲ μύστακα εὐθέως προέχοντα τῶν ἰσχνῶν παρειῶν, μικρόσωμος, ἄσαρκος ὡς τὸ βιολίον του, πολυπαθὴς ὅπως αὐτό, τοιοῦτος εἶνε ὁ Σαρασάτης, ὁ Ἱσπανὸς ἀριστοτέχνης. Αἱ Γερμανίδες τὸν καταπρώγουσι διὰ τῶν διόπτρων ἀνευρίσκουσαι ἐν αὐτῷ τὸν τύπον τοῦ ἀνδρικοῦ κάλλους, ὅπως αὐταὶ τὸ ἐπιθυμοῦσι, καὶ χειροκροτοῦσι κ' ἐπευφημοῦσιν ἐξ ἴσου τὸν ἄνδρα καὶ τὸν τεχνίτην.

Τὸ μέγεθος τῆς τέχνης του ἀδύνατον νὰ παρασταθῇ διὰ συνήθων λόγων. Πρέπει νὰ εὑρεθῶσι λόγοι ἐπίσης μελῳδικοί, ἁρμονικοί, ἵνα πως δηλώσωσι τῶν φθόγγων του τὸ εἶδος. Ἀπὸ τοῦ μαγευμένου ἐκείνου ξύλου πτερυγίζουσιν ᾄδοντα πτηνά, ἐπὶ τῶν χορδῶν περιβομβοῦσι μελισσῶν σμήνη, ῥυακίου ψίθυροι ῥέουσιν ἀπὸ τοῦ τόξου καὶ κλείων τις τοὺς ὀφθαλμοὺς μεταφέρεται ἐκεῖ, ὅπου ὁ ἥλιος λάμπει χρυσοῦς καὶ ἡ φύσις θάλλει πρασίνη. Καὶ βλέπει κύκλῳ κήπους διανθεῖς καὶ ἀναπνέει ἄρωμα ῥόδων.

Ἴσως, ἴσως νοσταλγῶν ἐκεῖνος ἐν τῇ ξένῃ καὶ παγερᾷ ταύτῃ γῇ, ἀναμιμνησκόμενος τῆς πατρίδος του τὴν θάλλουσαν φύσιν, αὐτοὺς τοὺς πόθους του ἐξεδήλου ἐπὶ τῶν χορδῶν τοῦ βιολίου, καὶ ὁμοίους πόθους μ' ἔκαμε νὰ αἰσθανθῶ, καὶ νὰ νοσταλγήσω καὶ ν' ἀναμνησθῶ τὴν ἰδικήν μου πατρίδα.....

Ἀλλ' ἀπὸ τῶν σκέψεων καὶ τῶν αἰσθημάτων τούτων τὸ βλέμμα καὶ τὴν προσοχήν μου προσελκύει ἄλλο τι ἐγγύτερον. Χρυσόκομος κόρη κάθηται πρὸ ἐμοῦ, ἀληθὴς τύπος τῆς ἀγνείας. Ἐπὶ τῶν οὐρανίων ὀφθαλμῶν της δὲν διῆλθον ἔτι τῆς ὀδύνης τὰ σύννεφα, καὶ τοῦ ῥοδίνου στόματός της τὸ ἄρωμα δὲν ἀπεμύζησαν αἱ μέλισσαι τοῦ ἔρωτος. Καὶ ἀπὸ ταύτης τὸ βλέμμα φέρω πρὸς τὸν καλλιτέχνην, καὶ ἀπ' ἐκείνου εἰς τὴν κόρην. Κ' ἐν τῇ φαντασίᾳ χρυσοῦν τι νῆμα συνδέει τὰ δύο ταῦτα ἀντίθετα καὶ πρὸς ἄλληλα ἄγνωστα ὄντα.

Ἐκεῖνος ἐκπροσωπεῖ τὴν τέχνην ἐν ὅλῃ της τῇ τελειότητι, αὐτὴ τὴν καλλονὴν ἐν ὅλῃ της τῇ λάμψει. Σκοτεινή, πολυπαθής, συντετριμμένη ἐν τῷ ἀγῶνι ἡ Τέχνη, φωτεινή, ἀμέριμνος, ἀκμαία ἡ Καλλονή. Ἡ Τέχνη μοιραίως βαίνουσα πρὸς τὸν τάφον, ἡ Καλλονὴ προσερχομένη εὔελπις εἰς τὴν ζωήν. Ἡ κόρη ἄνοιξις καὶ ὁ καλλιτέχνης χειμών.

Καὶ βαθμηδὸν ἡ ἐντύπωσις αὕτη μεγεθυνομένη τοσαύτην ἐπλήρωσε τὸν λογισμόν μου, ὥστε ἐξηλείφθησαν, ἀπεσβέσθησαν οἱ πληροῦντες τὴν αἴθουσαν θεαταί, καὶ ἔμεναν μόνοι, μόνοι ἐκεῖ ὁ τεχνίτης κρούων τὸ βιολίον του, ἡ κόρη ἀκροωμένη αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ φανταστικῇ ἐκείνῃ παραστάσει ὁ καλλιτέχνης προσήλου διάπυρον τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς περικαλλοῦς παρθένου ἐμπνεόμενος ἀπὸ τῆς μορφῆς αὐτῆς ὅ,τι διὰ φθόγγων ἐξεδήλου, ἡ κόρη δ' ἔκυπτε τὴν κεφαλὴν αἰδημόνως καὶ εὐλαβῶς ἀποδεχομένη ὡς εὐλογίαν τὴν μελῳδίαν, ἥτις ἐπεχύνετο ἐπ' αὐτῆς.

11/21 *Θερίου 1886*

Γεωργιος Δροσινης

ΤΑ ΕΠΙΓΕΙΑ ΑΓΑΘΑ

Οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι ἀναμφιβόλως εἶχον πως δίκαιον, λέγοντες ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται καὶ ὀφείλει νὰ εὐτυχῇ, ἐν οἱᾳ δήποτε κοινωνικῇ καταστάσει διατελῶν· διότι μέγα ἰσχύοντες ἐπί τε τὴν φαντασίαν καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἡμῶν, δυνάμεθα νὰ φανῶμεν κρείττονες τῶν ἀλγηδόνων καὶ τῶν στερήσεων, καὶ νὰ χαρῶμεν ἑαυτοὺς καὶ ὅταν τὰ πάντα ἐλλείπωσιν ἡμῖν ἔξωθεν. Καὶ ὅμως ὀφείλομεν ἄρά γε ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὰ ἐπίγεια ἀγαθά, τὰ σωματικὰ ἀγαθά, εἶνε ὅλως ἀδιάφορα, καὶ ὅτι ὀλίγον διαφέρει τῇ εὐδαιμονίᾳ, ἐὰν τὸ σῶμα ἔχῃ καλῶς ἢ κακῶς, ἐὰν εἶνε ἀσθενὲς ἢ εὔρωστον, εὔμορφον ἢ δύσμορφον ; Ὁ τοῦ ἀνθρώπου βίος εἶνε τοσούτῳ ὑγιέστερος, πληρέστερος καὶ πλουσιώτερος, ὅσῳ πάντα τὰ μέρη τοῦ βίου τούτου εἶνε καὶ αὐτὰ ὑγιᾶ καὶ τέλεια. Ἡ ἀταραξία καὶ ἡ πλήρης ἀνάπτυξις τοῦ ἠθικοῦ ὄντος ἐξαρτῶνται ἐν μέρει ἐκ τῆς ἀταραξίας καὶ τῆς εὐρωστίας τοῦ φυσικοῦ ὄντος, διὸ καὶ δυσκόλως εὑρίσκεται νοῦς ὑγιὴς ἐν σώματι ἀσθενεῖ. Καὶ ναὶ μὲν δύναταί τις νὰ ἴδῃ, καὶ πολλάκις βεβαίως εἶδε, τὴν τῆς ψυχῆς εὐρωστίαν συνυπάρχουσαν μετὰ σώματος ἀρρώστου, ἀλλὰ καθ' ὅλου εἰπεῖν ἡ εὐκαμψία καὶ ἡ ῥώμη, παρέχουσαι εἰς τὸ σῶμα πλείονα μέσα ἐναντίον τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, πρὸς ὑπερπήδησιν ἢ ἀποφυγὴν τῶν κινδύνων καὶ τῶν κωλυμάτων, δι' αὐτὸ δὴ τοῦτο εἶνε συντελεστικώτατα εἰς τὴν ψυχικὴν ῥώμην. Τὸ θάρρος προέρχεται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς πεποιθήσεως, ἣν ἔχομεν ὅτι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὸν κίνδυνον. Ὁ ἔχων τὰ φυσικὰ μέσα δυσανάλογα πρὸς τὰς ἀπειλὰς τῶν ἔξωθεν δυνάμεων, καθίσταται ἀδύνατος, περιδεής, εὐκόλως ταραττόμενος. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ἕξις ἐκείνη τῆς δειλίας ἡ ὀλίγον εὐσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ χαρακτῆρος. Τὰ δὲ ἄλλα πλεονεκτήματα, ἅπερ εἶνε μᾶλλον χάριτες τοῦ σώματος ἢ ὄντως ἀγαθά, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐπίχαρις πολυτέλεια, ἣν ὀφείλομεν μήτε ἄγαν νὰ φθονῶμεν, μήτε ἄγαν νὰ περιφρονῶμεν. Καὶ αἱ μὲν ἐξωτερικαὶ χάριτες, συντελοῦσαι εἰς τὴν περὶ τοὺς τρόπους εὐτραπελίαν, δύνανται νὰ συντελέσωσι καὶ εἰς τὴν περὶ πὸ πνεῦμα· διαθέτουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν εὔκολον ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου καὶ τῆς κοινωνίας. Εἶνε λοιπὸν φυσικαὶ δυνάμεις καὶ φυσικὰ πλούτη, ὧν δυνατὸν νὰ γίνῃ χρῆσις καλὴ ἢ κακή, ὡς καὶ παντὸς ἄλλου πράγματος, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὰ λαμβανόμενα, ἔχουσιν ὅπως δήποτε πραγματικὴν ἀξίαν. Ὁ μυστικισμὸς λέγει ἡμῖν ὅτι ταῦτα εἶνε ἀγαθὰ ἐφήμερα, καὶ ἔχει δίκαιον· ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ ἐφήμερα ἀγαθὰ εἶνε οὐχ ἧττον ἀγαθά· διότι ἄλλως οὐδὲν ἐξ ὅσων ἔχει ὁ ἄνθρωπος θὰ ἦτο ἄξιον τοῦ ὀνόματος τούτου.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον θὰ κατατάξωμεν ἐν τοῖς θεμιτοῖς καὶ ἐπιθυμητοῖς ἀγαθοῖς τὰς τῶν αἰσθήσεων ἡδονάς, αἵτινες ὡς πᾶσα ἄλλη ἡδονὴ συνδέονται πρὸς τὴν ἐνέργειαν ψυχικῆς τινος δυνάμεως, καὶ ἐάν τις ποιῆται μετρίαν αὐτῶν χρῆσιν, εἶνε θεμιτὸν νὰ ἀπολαμβάνῃ αὐτὰς ὥσπερ καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν. Ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν τινι τῶν χαριεστάτων καὶ εἰλικρινεστάτων χωρίων τῶν *Ἐξομολογήσεων*, ἐρωτᾷ ἑαυτὸν ἐὰν ἡ ἡδονὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἐπιτρέπηται ἡμῖν ἢ τὰ βέβαια καὶ πραγματικὰ ἀγαθά, ὧν ἡ ἡδονὴ εἶνε παρακολούθημα καὶ μέσον. Ἐρωτᾷ δὲ μετ' ἀφελοῦς τινος ταραχῆς, μήπως ἡ εὔκολος αὐτοῦ καρδία λαμβάνῃ ὡς πρόφασιν τὴν σωματικὴν χρείαν, ἵνα ἐπιδοθῇ εἰς τὰς ἀπατηλὰς τῆς φιληδονίας ἡδυπαθείας. Ἀναμφιβόλως ταῦτα εἶνε μὲν καλαὶ καὶ συγκινητικαὶ ἀκριβολογίαι καὶ δισταγμοί, ἀλλ' ὅμως δύνανται νὰ καταστήσωσι τὸν βίον ἀβίωτον, καὶ ἡ ἐπιμονὴ πρὸς ἀποφυγὴν πραγμάτων τοσοῦτον ἀκροσφαλῶν καὶ λεπτῶν, θὰ ἦτο ἀπώλεια χρόνου καὶ δυνάμεων, ὧν ἠδύνατο νὰ γένηται χρῆσις ἐπωφελεστέρα. Ἄλλως ἀδιστάκτως λέγω ὅτι ἡ ἡδονὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶνε πρᾶγμα καλόν· καὶ ναὶ μὲν εἶνε ἀγαθὸν φροῦδον, κοῦφον, εὔθραυστον, ἀλλ' ὅπως δήποτε εἶνε ἀγαθόν. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι εἶνε θεμιτὸν νὰ ἀπολαύωμεν αὐτοῦ, οὐδόλως ἐξετάζοντες μετὰ περιεργίας καὶ ἀδιακρισίας, ἐὰν τοῦθ' ὅπερ ἀπολαύομεν εἶνε αὐτὴ ἡ ἡδονή, ἢ εἶνε χρεία τις ἱκανοποιουμένη. Ἀλλ' ὑποῖον ἔσται τὸ ὅριον ; Ἰδού : Πᾶσα ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἡδονή, ποιοῦσα τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀπολέσῃ τὴν ἰδίαν ἀξιοπρέπειαν διὰ τῆς ἀπωλείας τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τοῦ κρατεῖν ἑαυτοῦ, εἶνε ἐπονείδιστος καὶ ἀναξία αὐτοῦ, διὸ καὶ ὀφείλει νὰ ἀποκλείηται τῆς ἐννοίας τῆς εὐδαιμονίας. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ αὐταὶ αἱ θεμιταὶ ἡδοναὶ δὲν ὀφείλουσι νὰ ὑπερβαίνωσι τὸ ἀναγκαῖον, τὰ καθήκοντα τοῦ τε ὑλικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου, καὶ δὲν πρέπει νὰ θυσιάζῃ τις ὑπὲρ αὐτῶν οὐδὲν τῶν ὑπερτάτων συμφερόντων τῆς φαντασίας καὶ τῆς ψυχῆς. Τὰς προφυλάξεις δὲ ταύτας λαμβάνοντες, ἃς ἀπολαύσωμεν τοῦ βίου οἷον ἔδωκεν ἡμῖν αὐτὸν ὁ Θεός, οὐδόλως ταραττόμενοι διὰ μεριμνῶν ἀνωφελῶν καὶ δισταγμῶν ἀτελευτήτων.

Ἀλλὰ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τὰς τῶν αἰσθήσεων ἡδονὰς ἀντὶ νὰ νομίζωσιν ὡς ἕνα τῶν ἀναποφεύκτων μὲν ἀλλὰ δευτερόντων ὅρων τῆς εὐδαιμονίας, ὑπολαμβάνουσιν αὐτὰς μὲν ὡς τὴν ὄντως εὐδαιμονίαν, τὸν δὲ τρυφηλὸν βίον ὡς ἄκρον ἀγαθόν· ἡ διαφορὰ μόνον εἶνε ὅτι ἄλλοι ἄλλως ἐκλαμβάνουσιν αὐτήν. Καὶ οἱ μέν, ἐπιδέξιοι καὶ συνετοὶ ὄντες καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν ἐκλογὴν τῶν ἡδονῶν, συνδυάζουσι τὰς ἑαυτῶν ἀπολαύσεις οὕτω πως, ὥστε νὰ ἀναμιγνύωνται μετ' αὐτῶν ὅσον οἷόν τ' ἐλάχιστοι δυσαρέσκειαι, ἀναζητοῦσι τὴν ἄνεσιν ἐν τῇ ἡδονῇ, θέλουσιν ἀπολαύσεις εὐαρέστους, ἀκόπους, ἁβράς, προτιμῶσιν ἀτμόσφαιραν μεμυρισμένην, καθέδρας ἁπαλάς, φίλους ἀρεστοὺς καὶ κόλακας, ἔρωτας εὐκόλους καὶ ἄνευ ἀκανθῶν· οἱ δέ, δραστηριώτεροι καὶ βιαιότεροι, προτιμῶσι τὰς ὁρμητικὰς καὶ δυσκόλους ἡδονάς, τὰς συνταραττούσας τὰς αἰσθήσεις καὶ τὰ ὄργανα, καὶ ἐν ἀδιαλείπτῳ πυρετῷ συγκρατούσας αὐτά. Ἐν οὐδενὶ γινώσκουσιν ἵνα κρατῶσιν ἑαυτῶν, καὶ ἑκουσίως ἐγκαταλείπουσιν ἑαυτοὺς ἕρμαιον τῆς τοκογλυφίας καὶ τῆς ἀσωτίας, μεταβιβάζοντες εἰς τὴν περιοχὴν τῆς τρυφῆς τὰς καυστικὰς βασάνους τοῦ πάθους. Τινὲς δὲ ἐπιδιδόμενοι εἰς ἔργα σπουδαῖα καὶ ὠφέλιμα, καὶ κατέχοντες ἐπιφανῆ τάξιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, νομίζουσιν ὅτι εἶνε ἐπιτετραμμένον εἰς αὐτοὺς νὰ ἀναπαύωνται, καὶ ἀντὶ τῶν ἐπαχθῶν καὶ τραχέων τούτων πόνων νὰ ἀπολαμβάνωσιν ὡς ἀποζημίωσιν ἀπολαύσεις τινὰς ἀσημάντους

καὶ οὐδενὸς λόγου ἀξίας· οὗτοι ὑπολαμβάνουσι τὴν τρυφὴν ὡς διασκέδασιν, ἐξ ἧς νομίζουσιν ὅτι εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ λάβωσιν ὅ τι τοῖς ἀρέσκει· ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ καταλίπωσι μέρος τοῦ βίου αὐτῶν ἕρμαιον τῶν τῆς τρυφῆς θελγήτρων χωρὶς νὰ διακινδυνεύσωσι καὶ τὸ ὑπόλοιπον· διότι πολλάκις αἱ διασκεδάσεις αὗται γίνονται παγίδες εἰς ἃς ἐνέπεσεν ἡ ἀγνότης. Καὶ ὅτε δὲ τὸ κακὸν δὲν εἶνε μέγα, ἐνυπάρχει οὐχ ἧττον αἰσχρόν τι, παρέχον εἰς μόνας τὰς αἰσθήσεις εὐκαιρίαν ἀνέσεως καὶ σχολῆς περισσεύουσαν ἐκ τῶν σπουδαίων ἀσχολιῶν. Τέλος ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι παχύνοι καὶ ἀμβλεῖς, οἵτινες φαίνονται αἰσθανόμενοι τὸν βίον διὰ τῆς πληρώσεως τῶν ὀρέξεων αὐτῶν. Οὗτοι ἐργάζονται μόνον ἵνα κερδαίνωσι καὶ κερδαίνουσι μόνον ἵνα ἀπολαύωσιν· εἰς τούτους δὲ ἡ φύσις, ἀπατηθεῖσα πάντως, ἔδωκε μορφὴν ἀνθρωπίνην, καὶ ὁ καταλληλότατος τρόπος, δι' οὗ εὐδοκίμως θὰ ἀνεδεικνύοντο, θὰ ἦτο ἐὰν ἐγεννῶντο κτήνη. Πᾶσαι αὗται αἱ μορφαὶ τοῦ τρυφηλοῦ βίου, αἵ τε λεπτόταται καὶ αἱ τραχύταται οὐδὲν ἄλλο εἶνε, ἢ αἱ διάφοροι βαθμίδες τοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ζωϊκοῦ βίου. Ἀλλὰ βίος τοιοῦτος εἶνε τὸ ἄκρον ἀγαθόν; εἶνε κἂν ἁπλῶς ἀγαθόν; Τὴν σκέψιν ταύτην οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀνεχθῇ, ἡμεῖς δὲ ἱκανῶς αὐτὴν ἀπεκρούσαμεν.

Ἐὰν τὸ σῶμα καὶ αἱ αἰσθήσεις, ἐν προσήκοντι μέτρῳ ὑποτεταγμένα τῷ ὀρθῷ λόγῳ, δὲν εἶνε ἄξια περιφρονήσεως, πολλῷ μᾶλλον ὀφείλομεν νὰ μὴ περιφρονῶμεν τὴν κτῆσιν τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, τῶν ἀναποφεύκτων εἰς τὴν συντήρησιν καὶ τὴν τέρψιν τοῦ βίου. Ἐὰν δὲ ἡ εὐδαιμονία συνίσταται ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν ἡμετέρων ψυχικῶν δυνάμεων, πᾶν μὲν τὸ συντελοῦν εἰς τοῦτο χρησιμεύει εἰς τὴν ἡμετέραν εὐδαιμονίαν, πᾶν δὲ τὸ δυνάμενον νὰ βλάψῃ καὶ παρακωλύσῃ αὐτά, συγκαταριθμεῖται ἐν ταῖς κακοδαιμονίαις ἡμῶν. Καὶ ὁ σοφώτατος τῶν ἀνθρώπων εἴτε Ζήνων λέγεται εἴτε Σωκράτης, στερούμενος τεμαχίου ἄρτου, δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον οὔτε σοφὸς νὰ εἶνε, οὔτε φιλόσοφος, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἄνθρωπος· διότι ὁ βίος ἡμῶν συνεδυάσθη ὑπὸ τῶν νόμων τῆς θείας Προνοίας πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα, καὶ δὲν δύναται νὰ αὐξηθῇ καὶ ἀνθέξῃ ἄλλως, ἢ ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ τρέφηται δι' αὐτῶν καὶ περιβάλληται ὑπ' αὐτῶν. Τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, πῶς δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι ἡ κτῆσις τῶν ἀναποφεύκτων τούτων πραγμάτων δὲν εἶνε ἀγαθόν; Οἱ δὲ λέγοντες ὅτι ὁ μὲν πλοῦτος εἶνέ τι κακόν, ἡ δὲ πενία ἀγαθόν, δὲν βλέπουσιν ὅτι τοῦτο δύναται νὰ λεχθῇ περὶ τοῦ πλούτου, οὗ κακὴν ποιεῖταί τις χρῆσιν, καὶ περὶ τῆς πενίας ἧς καλὴν ποιεῖταί τις χρῆσιν. Ἀλλὰ τότε τὸ κακὸν δὲν ἔγκειται ἐν αὐτῷ τῷ πλούτῳ, ἀλλ' ἐν ταῖς κακίαις αἵτινες διασκορπίζουσιν αὐτὸν ἢ μεταχειρίζονται αὐτὸν εἰς διαφθοράν· ὡσαύτως δὲ τὸ καλὸν δὲν ἔγκειται ἐν τῇ πενίᾳ ὡς τοιαύτῃ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀρετῇ, ἥτις εὑρίσκει ἐν τῇ πενίᾳ εὐκαιρίαν νὰ ἀναφανῇ.

Ἀληθῶς ἠδύνατό τις νὰ περιορίσῃ τὸν πλοῦτον ἐν τῷ ἀπολύτως χρησίμῳ, καὶ νὰ θεωρήσῃ πᾶν τὸ ὑπερβαῖνον τὸ ὅριον τοῦτο ὥς τι περιττὸν συντελοῦν εἰς διαφθοράν. Ἀλλὰ τίς ὁ μὴ γινώσκων ὅτι ὑπεράνω τῶν τοῦ σώματος χρειῶν, ἃς ἡ ἐλαχίστη ἄνεσις δύναται νὰ θεραπεύσῃ, ὑπάρχουσι χρεῖαι τοῦ πνεύματος, τῆς φαντασίας καὶ χρεῖαι τῆς καρδίας, εὑρίσκουσαι ἐν τῷ πλούτῳ τῆς πληρώσεως αὐτῶν τὰ μέσα, ὧν ἡ πενία στερεῖται; Ὁ πλοῦτος παρέχει τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν, καὶ προφυλάσσει αὐτὸν τῆς τυραννίας τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· παρέχει αὐτῷ τὴν ἄνεσιν καὶ τὴν σχολήν, τοῦτ' ἔστι πλείονα χρόνον πρὸς ἐκπαίδευσιν, πρὸς ἐπίδοσιν εἰς τὰς καλὰς τέχνας, πρὸς μελέτας ἀφιλοκερδεῖς. Ὁ πλοῦτος ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ ἴδωμεν τὸν κόσμον καὶ πολλοὺς ἄλλους κόσμους διαφόρους, ἀναπτύσσων οὕτω τὸ πνεῦμα, ἐπεκτείνων τὰς ἐννοίας καὶ συντελῶν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ πλοῦτος παρέχει τὰ μέσα πρὸς ἐργασίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἅμιλλαν τῆς τέχνης καὶ τῆς βιομηχανίας, ὧν τὸ ἰσχυρότατον ὄργανον τῆς προόδου ἐν ταῖς κοινωνίαις· ὁ πλοῦτος προσέτι παρέχει τὰ μέσα πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πασχόντων, εἶνε λοιπὸν μέσον εὐποιΐας· ἐφ' ὅσον δὲ ὑπάρχουσιν ἐν ἀνθρώποις ἀδυναμίαι καὶ δυστυχίαι (πιστεύω δὲ ὅτι δὲν θὰ παύσωνται, φεῦ! ὑπάρχουσαι), μακάριοι ἐκεῖνοι οἷς δέδοται, δὲν λέγω μόνον νὰ εἶνε ἀπηλλαγμένοι τούτων, ἀλλὰ νὰ θεραπεύωσι τοὺς ὑπ' αὐτῶν κατατρυχομένους! τούτων τῶν λόγων πάντων ἕνεκα, ὁ μὲν πλοῦτος εἶνε ἀγαθόν, ὁ δὲ ἄνθρωπος δικαιοῦται νὰ θεωρῇ αὐτὸν ὡς μέρος τῆς ἑαυτοῦ εὐδαιμονίας.

Ἀλλ' ἐὰν οἱ παλαιοὶ σοφοὶ ἥκιστα ἐτίμων τὰ πλούτη, ὁμολογητέον ὅτι οἱ καθ' ἡμᾶς σοφοὶ τιμῶσιν αὐτὰ ἴσως πέρα τοῦ δέοντος. Ἀνεφάνη δὲ ἐπιστήμη περιεργοτάτη καὶ διδακτικωτάτη, διδάσκουσα πῶς γίνονται τὰ πλούτη καὶ πῶς διανέμονται ἐν ταῖς κοινωνίαις. Οἱ τῆς ἐπιστήμης ταύτης μύσται κατεῖδον ὅτι αὐξανομένου τοῦ δημοσίου πλούτου αὐξάνεται ὁ ἰδιωτικὸς πλοῦτος, καὶ ὅτι ἡ εὐζωΐα πάντων ἀποτελεῖται ἐκ τῆς εὐζωΐας ἑνὸς ἑκάστου. Ἀπέδειξαν δὲ ὅτι ἡ τοῦ πλούτου καταφρόνησις οὐδὲν ἄλλο εἶνε, ἢ καταφρόνησις τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐργασίας, καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ εὐζωΐα συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν χρηστῶν ἠθῶν, εἰς τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας, παρέχει τὴν δέουσαν ἄνεσιν πρὸς ἐργασίαν, μελέτην, ἀναπτύσσει τὴν κλίσιν πρὸς τὸν κοινωνικὸν βίον, καὶ καθ' ὅλου πρὸς πᾶν καλόν· τέλος ἀπέδειξαν ὅτι τὰ μάλιστα διεφθαρμένοι πάντων τῶν λαῶν εἶνε οἱ πενόμενοι λαοί. Ἐκ τούτων δὲ τῶν ἀρχῶν, αἵτινες πᾶσαι εἶνε ἀληθεῖς, συνεπέρανάν τινα συμπεράσματα πολλὴν ἀμφισβήτησιν ἔχοντα. Διενοήθησαν ὅτι ἦτο ὠφέλιμον νὰ ὑπεκκαύσωσι τὰς ἐπιθυμίας ἵνα προκαλέσωσι τὴν δραστηριότητα, νὰ ἀναπτύξωσι τὰς χρείας ἵνα ἐνθαρρύνωσι τὴν ἐργασίαν, νὰ διαδώσωσι τὴν φιλοχρηματίαν ἵνα καταπολεμήσωσι τὴν πρὸς τὴν νωθρότητα καὶ ἀδράνειαν ῥοπήν. Συνεπέραναν δὲ ὅτι ἡ μετριότης ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις ἦτο ἀρετὴ τῶν παλαιῶν χρόνων, ἀναξία κοινωνίας πεφωτισμένης, καὶ ὅτι μόνος ὁ ἀσκητισμὸς δύναται νὰ λέγῃ ὅτι «πλούσιός ἐστιν ὁ ἐλαχίστοις ἀρκούμενος». Τέλος δὲ συνώψισαν τὴν καινὴν αὐτῶν ταύτην σοφίαν ἐν ταῖς λέξεσι ταύταις ταῖς εὐφυεστάταις καὶ χαριεστάταις: «Ἀρετὴ προβάτων εἶνε τὸ νὰ μὴ ἔχῃ τις χρείαν τοῦ πράγματος ὅπερ δὲν ἔχει, ἀλλ' ἀνθρώπου ἴδιον εἶνε τὸ νὰ προμηθεύεται ὅ τι τοῦ λείπει.»[1]

Δὲν ἀμφισβητῶ τὸ παράπαν τὰ ἀξιώματα ταῦτα καί πως τὰ θεωρῶ ἀληθῆ. Μάλιστα συμφωνοῦσι κάλλιστα πρὸς τὰς ἡμετέρας ἀρχάς. Ἐὰν ἡ μετριότης τῶν ἐπιθυμιῶν προέρχεται ἐκ τῆς νωχελείας καὶ τῆς χαυνότητος τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, ὁμολογῶ ὅτι αὕτη εἶνε φαινομένη ἀρετή, αἱ δὲ χρεῖαι αἵτινες θὰ ὑποβοηθήσωσι τὴν χαυνότητα ταύτην, τὰ μέγιστα θὰ ὠφελήσωσι τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλ' ἆρά γε ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὁρίσωμεν ὅριον τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ἡμῶν; Ἡ εὐζωΐα, παραδέχομαι, εἶνε ἐκ τῶν πρώτων ὅρων τοῦ ἠθικοῦ, τοὐλάχιστον ἐλαττώνει πολὺ τὰ ἐνδεχόμενα σφάλματα, ἀλλ' ὅμως αὕτη εἶνε μόνον μέσον, δὲν εἶνε ὁ σκοπὸς τοῦ βίου. Λοιπὸν ἅμα τυχόντες βαθμοῦ τινος εὐζωΐας, ἅμα ἐξασφαλίσαντές πως τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ὀφείλομεν νὰ ἐξακολουθήσωμεν εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀποβλέποντες, ἢ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς εὐζωΐας ταύτης, ἢ μᾶλλον, ἀρκετὸν νομίζοντες τὸ ἤδη κτηθέν, νὰ ἐπιδοθῶμεν εἰς ἄλλο τι ὑψηλότερον; Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ σοφὸς ὁ ἐλαχίστοις ἀρκούμενος, ἵνα τὸν βίον αὐτοῦ ὅλον ἀφιερώσῃ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔχει ἀρετὴν προβάτου; Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τὸ αὐτὸ περὶ τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός, περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ, περὶ πάντων τῶν ἐργαζομένων εἰς πᾶν ἄλλο ἢ εἰς τὴν κτῆσιν πλούτου. Τὸ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις μέτρον εἶνε ἀρετὴ ἀσκητική, ἁρμόζουσα μόνον κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς ἀμαθίας καὶ ὀφείλουσα νὰ ἐξαφανισθῇ ἅμα τῇ ἀνατολῇ πολιτισμοῦ τελειοτέρου; Σύμφημι ὅτι τὸ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις μέτριον εἶνε ὅλως σχετικόν, καὶ ὀφείλει νὰ εἶνε ἀνάλογον πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων κατάστασιν· φέρ' εἰπεῖν ὅ τι οὗτος νομίζει μέτριον, ἐκεῖνος θεωρεῖ ὑπερβολικὸν καὶ παράλογον· ἀλλ' ἐν οἵᾳ δήποτε καταστάσει καὶ ἂν διατελῇ τις, ὑπάρχει πάντοτε τὸ μέτριον τὸ ἁρμόζον εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην, καὶ Ροσχίλδ τις ὤν, δυνατὸν νὰ ἔχῃ χρείαν νὰ μετριάσῃ τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ. Οἱ παλαιοὶ οἵτινες δὲν ἐγίνωσκον τοὺς νόμους τῆς παραγωγῆς τοῦ πλούτου, ἐγίνωσκον θαυμασίως τοὺς νόμους τῶν παθῶν. Ἐγίνωσκον ὅτι ἐκ τῆς ἐπιθυμίας γεννᾶται ἡ ἐπιθυμία, καὶ μάλιστα ὅτι ἐπιτείνεται καὶ βιαιοτέρα καθίσταται, καθ' ὅσον τις ἐγκαταλείπεται εἰς αὐτήν· ὅτι ψυχὴ παραδιδομένη εἰς τὰς ἡδονὰς δὲν εἶνε πλέον κυρία ἑαυτῆς· τέλος ὅτι ὅσον τις καὶ ἂν προσπαθῇ νά την πληρώσῃ, αὐτὴ εἶνε ἀκόρεστος ἐφ' ὅσον ἡ βούλησις δὲν λέγει: ἀρκεῖ! Ὅθεν ἐρωτῶ, ἐὰν μία ἐπιθυμία πληρουμένη γεννᾷ δέκα ἄλλας τέως ἀγνώστους, τί κερδαίνω πρὸς εὐδαιμονίαν μου; Ἐὰν ἀνταλλάξω τὸν λήθαργον διὰ τοῦ πυρετοῦ, διατελῶ ἆρά γε ἐν κρείττονι καταστάσει; Λοιπὸν τὰ ἔξωθεν ἀγαθὰ δὲν ἐξαρκοῦσιν εἰς τὸ νὰ καταστήσωσιν εὐδαίμονας τοὺς ἀνθρώπους, οὐδὲ ἀρκεῖ πρὸς βελτίωσιν αὐτῶν τὸ νὰ γίνωσι πλούσιοι.

Ἡ πενία, ὡς ὁ πλοῦτος, ἔχει καὶ τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς καὶ τὰ κακά, τὰς τέρψεις καὶ τὰς λύπας, τὰς κακίας καὶ τὰς ἀρετάς.

Ἐν πρώτοις ὑπάρχει βαθμός τις πενίας κατ' οὐδένα τρόπον συμβιβαζόμενος πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, αὕτη δὲ εἶνε ἡ ἐσχάτη ἔνδεια. Ἀναμφιβόλως καὶ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ καταστάσει ἐνυπάρχουσί τινες ἡδοναὶ καθιστῶσαι τὸν βίον ὑποφερτόν· ἀλλ' αἱ ἡδοναὶ αὗται εἶνε σπανιώταται, καὶ ἀντισταθμίζονται δι' ὑπερβολικωτάτων θλίψεων, ὥστε δὲν δύνανται νὰ προσενέγκωσιν εἰς τὴν πάσχουσαν ψυχὴν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην κατὰ τὸ φαινόμενον κἂν εὐδαιμονίαν. Ἐνίοτε μεγάλη τις ψυχὴ προσκειμένη εἰς τὴν ζήτησιν ὑψηλῆς τινος ἰδέας, κατώρθωσε νὰ μὴ αἰσθανθῇ τὴν κατατρύχουσαν αὐτὴν ἔνδειαν, καί, προσέχουσα εἰς μόνον τὸ ὄνειρον αὐτῆς, νὰ αἰσθανθῇ τινα εὐδαιμονίαν ἐν τῇ ἐσχάτῃ στερήσει τῶν πρὸς συντήρησιν τοῦ βίου. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται περιπτώσεις εἶνε σπανιώταται καὶ δὲν δύνανται νὰ καταλογισθῶσι. Ἡ ἐσχάτη ἔνδεια κατασπαράσσει καὶ ταπεινοῖ, ἐξαρτῶσα τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ἐμπνέουσα τὸ μῖσος καὶ τὸν φθόνον, μεταβάλλουσα τὸν ἄνθρωπον εἰς ζῷον ἑρπετὸν καὶ ἀνήμερον. Ἀλλ' ἐνίοτε ὅμως καὶ μετὰ τὰς δεινοτάτας δοκιμασίας ἐπιζῇ τις χρηστότης ἀκατάβλητος, ὡς ἄνθος ἀποπλανηθὲν μεταξὺ βάτων καὶ ἀκανθῶν.

Ἡ πενία δὲν εἶνε ἔνδεια, διασώζει ὄψιν τινὰ καλήν, δὲν συνοδεύεται ὑπὸ τῶν ἐσχάτων χρειῶν. Ἄλλως τε ἡ πενία εἶνε σχετική, ἡ πενία τούτου δυνατὸν νὰ εἶνε πλοῦτος ἐκείνου, καὶ τοῦτο διότι αἱ χρεῖαι δὲν εἶνε αἱ αὐταὶ κατὰ πάσας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας. Καθ' ὅλου δὲ εἰπεῖν τὸ κύριον συστατικὸν τῆς πενίας εἶνε ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας, εἶνε τὸ νὰ ζῇ τις μόλις κερδαίνων τὸν

1. *J. B. Say*, Cours d' économie politique, μέρος IV κεφ. 1.

ἐπιούσιον, καὶ οὐδεμίαν ἐλπίδα ἔχων ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ διατελῶν ὁ ἄνθρωπος, κατορθοῖ μόλις καὶ μετὰ βίας τὴν πλήρωσιν τῶν ἀπαραιτήτων αὐτοῦ χρειῶν δι' ἀγώνων ἀδιαλείπτων. Ἐὰν δὲ ποτε θελήσῃ νὰ δικαιώσῃ τι πρὸς ἡδονήν, ἐξ ἅπαντος θὰ τὸ ἀποκόψῃ ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Τότε δὲ ὁ βίος εἶνε ἀγὼν κατὰ πᾶσαν στιγμήν, ἑκάστη ἡμέρα διαμφισβητεῖ τὴν τροφήν, καὶ ἐπειδὴ σπανίως αἱ χρεῖαι δὲν ὑπερβαίνουσι τοὺς πόρους, καταβάλλονται ἐναγωνίως προσπάθειαι, καὶ ἀμήχανοι συνδυασμοὶ γίνονται πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἰσοζυγίου, διὰ προκαταβολῶν, αἵτινες ὅλον τὸν βίον καταβροχθίζουσι. Μέρος τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς εὐφυΐας τοῦ ἀνθρώπου εἶνε προωρισμένον ἵνα συνάπτῃ τὸ παρὸν πρὸς τὸ μέλλον, καὶ καλύπτῃ τὴν μυστικὴν ταύτην ἐργασίαν διὰ καταλλήλων προκαλυμμάτων, καὶ διὰ τοῦ μειδιάματος ὅπερ ὁ κόσμος ἀπαιτεῖ παρὰ πάντων ἐκείνων, οὓς παραδέχεται κατ' ἀνοχήν. Πρόσθες δὲ ὅτι ἡ ἐπίπλαστος αὕτη γαλήνη εἶνε ἀνάγκη ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τῆς φρονήσεως· διότι ἡ ἐπιτυχία ἔρχεται ἀείποτε πρὸς τοὺς εὐδαίμονας, ὁ δ' ἐπιτρέπων τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἀπορρήτου τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ ἐνδείας, βλέπει αὐτὴν αὐξανομένην ἕνεκα τῆς ἐλαττώσεως τῆς ὑπολήψεως καὶ ἕνεκα τῆς δυσφημίας εἰς ἣν περιπίπτει.

Καὶ ὅμως ἡ πενία, καίπερ ἔχουσα τὰς ἀλγηδόνας καὶ τὰς πληγὰς ταύτας, ἔχει καὶ τὰς ἀπολαύσεις αὐτῆς ἤ, μᾶλλον εἰπεῖν, ἔχει ἰδίαν τινὰ ἀρετὴν φωτίζουσαν, ὑψοῦσαν καὶ ἐνισχύουσαν τὴν ψυχήν. Τὸ μέγα ἀγαθὸν τῆς πενίας εἶνε τοῦτο, ὅτι προκαλεῖ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ αἴσθημα τῆς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεως, ἀναγκάζει αὐτὸν νὰ ἐξάγῃ ἐξ ἑαυτοῦ πᾶν ὅ τι ἔχει καλόν, καὶ νὰ δημιουργῇ αὐτὸς τὸ μέλλον του διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειρῶν. Ἀναμφιβόλως εἶνε πως δύσκολον καὶ ὁ ἄριστα κατηρτισμένος ἄνθρωπος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν βίον ἄνευ τινὸς συνδρομῆς καὶ βοηθείας, τοὐλάχιστον παῖς ὢν ἐβαπτίσθη ἐν τοῖς νάμασι τῆς οἰκογενείας ἢ τῆς κοινωνίας· ἀλλ' ἐκεῖνος ὅστις, ληξάσης τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀγωγῆς, προσέρχεται πρὸς τὸν κόσμον οὐδὲν ἔχων ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ ὀλιγώτερον τοῦ οὐδενός, καὶ ὅστις ὑποβασταζόμενος ὑπὸ τῆς ἐλπίδος, βοηθούμενος ὑπό τινων φυσικῶν πλεονεκτημάτων, εὐνοούμενος ὑπό τινων περιστάσεων, κατορθοῖ νὰ θέσῃ τὸν πόδα του ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐκείνῃ, ἥτις ἠγνόει αὐτόν, νὰ καταστῇ ἱκανὸς νὰ ζῇ ἐν αὐτῇ αὐτὸς καὶ νὰ συντηρῇ οἰκογένειαν, ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἰς τὴν πενίαν ὀφείλει τὴν εὐγενεστάτην ἔπαρσιν, ἣν δικαιοῦται νὰ ἔχῃ, καὶ τὴν νομιμωτάτην εὐφροσύνην οὐχ ἧττον, ἢ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ καὶ τὴν περὶ ἑαυτοῦ ὑπόληψιν. Τὸ πρῶτον κέρδος τὸ ἐκ τῆς ἐργασίας προερχόμενον, δὲν φοβοῦμαι νὰ το εἴπω, ἔχει τι τὸ ἱερόν, εἶνε ἡ πρώτη τοῦ ἀνθρώπου κατάκτησις τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑπάρξεως καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, εἶνε σπουδαιοτάτη μεταβολὴ ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀνθρώπου. Μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἡ παρ' ἄλλου χορηγουμένη τροφὴ ἐθεωρεῖτο ὡς φυσικὴν ἐξάρτημα τῆς ὑπάρξεως, καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου ἐπιβαλλομένη ἐργασία ὡς ἐπαχθὴς ζυγός· ἀλλ' ὅτε ὅμως ἡ ἐργασία ἐπανέρχεται πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς μεταβιβαζομένη εἰς τροφήν, τότε νοοῦμεν τὴν σχέσιν τὴν μεταξὺ χρείας καὶ καθήκοντος, καὶ τότε μόνον δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τὴν μεγάλην καὶ ἁγίαν ἐντολήν, ἥτις δὲν εἶνε ἐντολὴ τῆς δουλείας, ἀλλὰ τῆς ἀπολυτρώσεως: «Ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φαγῇ τὸν ἄρτον σου».

Paul Janet.

Ἕπεται τὸ τέλος.

Π. Ι. Φ.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΙΘΗΚΩΝ

Ε'

Νοημοσύνη τῶν πιθήκων.

Γνωστοτάτη τυγχάνει ἡ ὀξύτης τῆς ἀκοῆς δι' ἧς ἀντιλαμβάνονται τὰ κατοικίδια ἡμῶν ζῷα τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, εἴτε ἐξ ἄλλων ἀγρίων ζώων εἴτε ἐξ ἀνθρώπων ἐχθρῶν. Πολλάκις τὸ τοιοῦτον ἐπεβεβαιώθη ἰδίᾳ καθόσον ἀφορᾷ τοὺς ἵππους καὶ κύνας, οἵτινες μάλιστα ἕνεκα τούτου θεωροῦνται καὶ οἱ καλλίτεροι φύλακες. Καὶ οἱ πίθηκοι λοιπὸν τὸ αὐτὸ κέκτηνται προσόν, ἀνεπτυγμένον μάλιστα. Ὁ Λεβαγιὰν λέγει ὅτι ὁ κερκοπίθηκος *Κές*, ὅστις συνώδευεν αὐτὸν κατὰ τὰ ἐν τῇ Ἀφρικῇ ταξείδιά του, ἦτο ὁ ἀσφαλέστερος φύλαξ αὐτοῦ. Καὶ ἐν καιρῷ νυκτὸς καὶ ἐν καιρῷ ἡμέρας, προανήγγελλε καὶ τὸν ἐλάχιστον κίνδυνον. Ἐκραύγαζε, ἢ δι' ἄλλων σημείων ἐξεδήλου τὸν φόβον του, προτοῦ ἀνακαλύψωσιν οἱ κύνες τὸ ἐλάχιστον. Ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ βλέμματος ἢ ἐκ τῶν κινήσεων τῆς κεφαλῆς του, οἱ κύνες ἐτρέποντο πρὸς τὸ ὑποδεικνυόμενον μέρος, ἐπιδοκιμάζοντες οὕτω τὴν ἀντίληψίν του.

Εἰς τὴν χώραν Τεξὰς τῆς Ἀμερικῆς οἱ ἵππαι καὶ ἰδίως οἱ ἡμίονοι, φαίνεται, προειδοποιοῦσι τοὺς ταξειδιώτας, ὅτε πλησιάζουσιν ἢ εἰς ἄγρια θηρία, ἢ εἰς ἀγρίους αὐτόχθονας ἰνδούς, ἐνῷ οὐδόλως ἀνησυχοῦσιν ὁσάκις προσέρχονται ἄνθρωποι πεπολιτισμένοι ἐνδεδυμένοι ὡς οἱ κύριοι αὐτῶν.

Ὁ αὐτὸς κερκοπίθηκος, περὶ οὗ ἀνωτέρω ὁ λόγος, καίτοι ἐξημερωμένος, ὅτε ἤκουεν ὁμοίους του ἀγρίους, ἀπήντα εἰς τὰς φωνάς των, καίπερ φοβούμενος αὐτοὺς ὅταν τοὺς ἐπλησίαζεν.

Ἡ νοημοσύνη τῶν ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει πιθήκων ἐπεβεβαιώθη παρὰ πάντων τῶν περιηγητῶν, οἵτινες διαρκῶς ὤφειλον νὰ φυλάσσωνται ἐκ τῶν πονηριῶν των. Δὲν πρέπει νὰ προσβάλῃ τις τὰς ἀγέλας αὐτῶν· διότι ἀμύνονται ὅλοι ὁμοῦ, μετὰ θάρρους, καὶ ἀκινδύνως ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν δένδρων ἐν οἷς καταφεύγουσι, φοβούμενοι μόνον τὸ ὅπλον.

Ὁ περιηγητὴς Πέαρς, πεπεισμένος ὅτι οἱ πίθηκοι γιγνώσκουσι τὴν χρῆσιν τοῦ ὅπλου, ἀναφέρει τὸ ἑξῆς συμβὰν μεταξὺ τῶν κατοίκων τοῦ Τιγρὲ καὶ τῶν κυνοκεφάλων πιθήκων: «Οἱ πίθηκοι, λέγει, εἰσελθόντες εἰς ἀγρὸν σίτου, ἐξεδίωξαν τοὺς φύλακας μεθ' ὅλας τὰς σφενδόνας καὶ τοὺς λίθους αὐτῶν. Πολλοὶ κάτοικοι ἐκ τοῦ χωρίου ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν· ἀλλὰ καὶ τότε οἱ κυνοκέφαλοι βραδέως ἀπεσύρθησαν, βλέποντες, ὅτι οἱ ἀντίπαλοι δὲν εἶχον ὅπλα.» Ὁ Ῥοβέρτος Λήδ ταὐτὰ διισχυρίζεται, λαλῶν περὶ τῆς ἐκδρομῆς του εἰς τὰ πλήρη πιθήκων δάση τῆς Ἐὐέλπιδος ἄκρας:

«Ἐπειδὴ δὲν ἠθέλομεν νὰ φονεύσωμεν αὐτούς, δὲν μετεχειρίσθημεν τὰ ὅπλα ἡμῶν. Ἐν τούτοις ὁ πλοίαρχος ἐσκόπευσε κατὰ μεγάλου τινὸς πιθήκου καθημένου ἐπὶ τῆς κορυφῆς δένδρου τινός. Τὸ ζῷον ἀναριμνησκόμενον ἴσως τὴν συνέπειαν παρομοίας ἀπειλῆς ἐπὶ τοσούτῳ ἐταράχθη, ὥστε ἔπεσεν ἀκίνητον πρὸ τῶν ποδῶν μας, καὶ τὸ συνελάβομεν ἀκόπως». «Κατὰ τὴν διήγησιν ταύτην, λέγει ὁ Οὐζώ, ὁ πίθηκος ἐννοήσας ἑαυτὸν σκοπευόμενον ἐθεώρησεν ἑαυτὸν θανόντα.»

Ἡ περιέργεια τινῶν ἐκ τῶν ζώων τούτων δὲν εἶνε ἁπλῶς παθητική, καὶ ἡ μετὰ προσοχῆς στάσις αὐτῶν πάντοτε ἀποτέλεσμα ἐκπλήξεως. Γνωστὸν τυγχάνει τὸ ὁρμέμφυτον τῆς μιμήσεως, ἀλλ' ὅπως μιμηθῶσιν, ἀνάγκη νὰ γνωρίζωσι νὰ παρατηρῶσιν.

Ὁ ὀραγκουτάγκος τοῦ φυτολογικοῦ κήπου τῶν Παρισίων πρὸς ὃν ἦλθεν ἡμέραν τινὰ ὁ Φλουρὰν συνωδευμένος ὑπὸ τοῦ Ζεφροὰ Σαιντιλαίρ, παρετήρει τὸν Ζεφροὰ μετ' ἴμφρονος προσοχῆς. Ἀφοῦ τὸν παρετήρησε καλῶς οὕτω ἔλαβε ράβδον, καὶ κεκυρτωμένος ὡς γέρων ἐμιμεῖτο τὸν ἐπιφανῆ ἐπισκέπτην αὐτοῦ.

Ἕτερος ὀραγκουτάγκος τοῦ φυτολογικοῦ κήπου κατώρθωσεν, ἀνερχόμενος ἐπὶ ἕδρας τινός, ν' ἀνοίξῃ τὸ κλεῖθρον θύρας κείμενον ἀρκετὰ ὑψηλὰ δι' οὗ ἠνοίγετο αὕτη. Ὅτε ἀφῄρεσαν τὴν ἕδραν ἣν μετεχειρίσθη, ἔλαβεν ἑτέραν κειμένην εἴς τινα γωνίαν, ἔφερε ταύτην παρὰ τὴν θύραν, ἀνῆλθεν ἤνοιξε τὸ κλεῖθρον καὶ ἐξῆλθε.

«Τὰ γεγονότα ταῦτα, λέγει ὁ Οὐζώ, δὲν ἀποδεικνύουσι τὴν ὕπαρξιν ἐφευρετικῆς ἰδιότητος; Δὲν δηλοῦσι σκοπὸν πρὸς ὡρισμένον τέρμα; Δὲν βεβαιοῦσιν ἀντίληψιν σαφῆ τῆς σχέσεως τοῦ αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ; Τὸ ὁρμέμφυτον ὁδηγεῖ εἰς τυφλὴν ἐνέργειαν ἄνευ γνώσεως τοῦ σκοποῦ· τοὐναντίον ἡ μετὰ κρίσεως πρᾶξις προδίδει τὴν νοημοσύνην.»

Ἐπίσης ὁ Χιμπαντζὴ τοῦ Βυφφῶνος ἐγνώριζε κάλλιστα νὰ μεταχειρίζηται τὴν κλεῖδα ὅπως ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καὶ ἂν δὲν εὕρισκε ταύτην ἐπὶ τῆς θύρας τὴν ἀνεζήτει. Ἐγεύετο ὡς ἄνθρωπος καλῶς ἀνατεθραμμένος, ἔτρωγε διὰ κοχλιαρίου καὶ περόνης, μετεχειρίζετο χειρόμακτρον καὶ ἐκιρνᾶτο μόνος του τὸν οἶνον. Ὅτε ἐπόθει νὰ πίῃ τέῖον, ἡτοίμαζε τὸν κυαθίσκον καὶ τὸ πινακίδιον αὐτοῦ. Ἔθετε σάκχαρον, ἔχυνε τὸ τεῖον καὶ ἀνέμενε μέχρις ὅτου ψυχραν θῇ ἐπ' ὀλίγον τὸ ὑγρόν.

Ἡ ἰδιότης τοῦ μανθάνειν κατὰ μίμησιν εἶναι ἀνεπτυγμένη εἰς ἀνθρώπινον σχεδὸν βαθμὸν παρὰ τοῖς πιθήκοις. Ἡ ἀνθρωποειδὴς πίθηκος Μαφούκα τοῦ Ζωολογικοῦ κήπου τῆς Δρέσδης ἐνδεῖ κάλλιστα ὅταν ἡ θύρα τοῦ κλωβοῦ ἦτο κλειστή. Οὐ μόνον μόνη ἤνοιγεν αὐτήν, ἀλλ' ἔκλεπτε καὶ τὴν κλεῖδα, ἣν ἔκρυπτε ὑπὸ τὸν βραχίονα αὐτῆς, ὅπως τὴν μεταχειρισθῇ βραδύτερον. Ἡμέραν τινὰ παρατηρήσασα ἐργαζόμενον λεπτουργόν, ἥρπασε τὸ τρύπανον, καὶ ἤρξατο ἀνοίγουσα ὀπὰς ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐφ' ἧς ἐδίδετο ταύτῃ τὸ φαγητόν. Ὅταν ἔτρωγεν, ἐπλήρου μόνη τὸ δοχεῖον διὰ τῆς λαγήνου, σταματῶσα προτοῦ ἐκχυλίσῃ.

Ὁ φαλακρὸς Χιμπαντζή, ὁ συλληφθεὶς ἐν Ἀφρικῇ ὑπὸ τοῦ Δουσαγιοῦ, εἶχε καταστῇ κλεπτίστατος. Ἔκλεπτε τὰ τρόφιμα ἐκ τῶν καλυβῶν τῶν αἰθιόπων· πάντοτε δὲ ὅταν οὐδεὶς παρετήρει αὐτὸν καὶ πάντες εἶχον ἐξέλθει. Ἐνδεῖ λοιπὸν κάλλιστα τὴν σημασίαν τῶν τιμωριῶν εἰς ἃς τὸν ὑπέβαλλον ὁσάκις παρεβίαζε τὰ δίκαια τοῦ ἑτέρου· τὸ ὁρμέμφυτον ὅμως, τὸ πάθος τῆς κλοπῆς ὑπερεῖχε παρ' αὐτῷ, ἅμα ἐνόμιζεν ὅτι ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ τ' ἀντίποινα τῶν κακουργιῶν του.

Τὸ ὁρμέμφυτον τῆς κλοπῆς εἶναι γενικώτατον παρὰ τοῖς πιθήκοις, ὅπως καὶ παρὰ ταῖς ἀγρίαις φυλαῖς, ὡς ἐπιβεβαιοῦται παρὰ πάντων τῶν περιηγητῶν.

Ὁ Κόμπς εἶχε νεαρὸν ὀραγκουτάγκον, εἰς ὅν τινα ἡμέραν τινὰ ἔδωκε τὸ ἥμισυ πορτογαλλίου, καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ ἔθετο ἄνωθεν θήκης τινὸς κ' ἐκοιμήθη ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου. Ἐπειδὴ αἱ κινήσεις τοῦ πιθήκου διήγειραν τὴν προσοχήν του, προσεποιεῖτο τὸν κοιμώμενον. Τὸ ζῷον ἐπλησίασε μετὰ προσοχῆς αὐτῷ, ἵνα πεισθῇ ὅτι ἐκοιμᾶτο, ἔπειτα ἀναρριχηθὲν ἐπὶ τῆς θήκης ἔφαγε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πορτογαλλίου, καὶ μετὰ προσοχῆς ἔκρυψε τοὺς φλοιοὺς ἐν τοῖς ξυλαρίοις τῆς θερμάστρας, ἐζήτησε ἐκ νέου τὸν κοιμώμενον καὶ μετέβη νὰ κοιμηθῇ καὶ αὐτό. «Ἡ πρᾶξις αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως, λέγει ὁ Τάϊλορ, ἢ ὡς συνέπεια σκέψεως ἀποδεικνυούσης τὴν ὕπαρξιν καὶ παρὰ τοῖς πιθήκοις τῆς ἐν ἡμῖν ὑπαρχούσης κρίσεως.»

Ὁ Μπένετ εἶχε νεαρὸν γιδβωτα πίθηκον. Πολλάκις εἶχεν ἐπιπλήξει αὐτόν, διότι μετετόπισε διάφορα ἀντικείμενα ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν, καὶ ἰδίᾳ διότι ἔθιξε τεμάχιόν τι σάπωνος. «Ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν ἔγραφον, ὁ πίθηκος εὑρίσκετο ἐν τῷ δωματίῳ· ρίψας τότε τὸ βλέμμα μου ἐπ' αὐτοῦ, εἶδον ὅτι ἐλάμβανε τὸν σάπωνα. Προσεποιήθην ὅτι ἔγραφον, καὶ οὗτος βλέπων με ἐνησχολημένον, ἔλαβε τὸν σάπωνα καὶ ἀνεχώρησε. Ὅταν ἔφθασε ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δωματίου, τῷ ὡμίλησα ἡσύχως χωρὶς νὰ τὸν τρομάξω. Ἐννοήσας ὅτι τὸν εἶχον παρατηρήσει ἐπανῆλθε, καὶ ἐνκπέθετο τὸν σάπωνα εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Ἐν τῇ διαγωγῇ ταύτῃ ἐνυπῆρχέ τι ἀνώτερον τοῦ ὁρμεμφύτου. Ὁ πίθηκος οὗτος σαφῶς ὑπεδήλου διὰ τῆς πρώτης καὶ τελευταίας πράξεώς του ὅτι εἶχε συνείδησιν τοῦ κακοῦ. Τί ἄλλο εἶναι κρίσις ἢ ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἰδιότητος ταύτης;»

Δυνάμεθα ἐλλόγως μετὰ τοῦτο νὰ παραδεχθῶμεν καὶ τὴν ὕπαρξιν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ ὡς ἡμεῖς ταύτης ἀντιλαμβανόμεθα; Ὁ πίθηκος τοῦ Μπένετ δύναται μόνον νὰ εἶχε συνείδησιν τοῦ ποιεῖν ὅ,τι ἀπήρεσκεν εἰς τὸν κύριόν του, ὅ,τι ἠδύνατο νὰ τῷ ἐπιφέρῃ τιμωρίαν τινά. Ἠδύνατο νὰ κάμῃ μόνον, ὡς παρατηρεῖ ὁ Οὐζώ, «διάκρισιν τοῦ ἐπιτετραμμένου ἢ ἀπηγορευμένου ὑπὸ ἀνωτέρας τινὸς ἰσχύος εἰς ἣν ὤφειλε νὰ ὑπακούῃ.» Ἀφ' ἑτέρου ὅμως καὶ παρὰ πολλοῖς ἀνθρώποις ἡ ἠθικὴ ἐπὶ τῆς αὐτῆς στηρίζεται βάσεως.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω γεγονότων ἀποδεικνύεται ἡ ζωηρὰ νοημοσύνη τῶν πιθήκων, ἰδίᾳ δὲ ἡ παρατήρησις, ἡ προσοχή, ἡ σκέψις, ἡ κρίσις καὶ ἡ ἑκούσιος ἐκλογὴ τῆς καλλιτέρας μεθόδου ἐνεργείας μεταξὺ πλείστων ἄλλων προκειμένων· παρατηροῦμεν δηλαδὴ ἐν αὐτοῖς πάσας τὰς ἰδιότητας τῶν νεαρῶν παιδίων καὶ τῶν λαῶν τῶν ἧττον ἀνεπτυγμένων ἐν κοινωνίαις.

(Ἕπεται συνέχεια).

...Α.

Εἶνε μέγα δυστύχημα νὰ μὴ ἔχῃ τις ἀρκετὸν πνεῦμα ἵνα ὁμιλῇ καλῶς, οὔτε ἀρκετὴν κρίσιν ἵνα σιωπᾷ.

—

Ἂν θέλῃς νὰ μείνῃ κρυφὸν τὸ μυστικόν σου, μὴ τὸ εἴπῃς εἰς κανένα· διότι πῶς θέλεις ὁ ξένος νὰ εἶνε εἰς τὰς ὑποθέσεις σου μᾶλλον ἐχέμυθος ἢ σὺ αὐτός; Ἡ ἐκμυστήρευσίς σου εἶνε ἤδη δι' αὐτὸν ἓν κακὸν παράδειγμα καὶ μία δικαιολόγησις.

—

Αἱ καλαὶ συμβουλαὶ εἶνε θησαυροί, τοὺς ὁποίους προσποιεῖται τις ὅτι ἀναζητεῖ, καὶ τοὺς ὁποίους ἀποποιεῖται ἅμα τοὺς εὕρῃ.

Τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ποίημα τοῦ ἡμετέρου συνεργάτου κ. Ἀρ. Προβελεγίου εἶνε ἀπόσπασμα ἐκ μακροῦ καὶ καλλίστου ἐπικολυρικοῦ ποιήματος αὐτοῦ θέμα ἔχοντος τὴν γνωστὴν γερμανικὴν παράδοσιν τοῦ «Πεστῶντος Ὁλλανδοῦ», ὡς γνωστόν, ἐμελοποίησεν ὁ Βάγνερ. Τὴν παράδοσιν ταύτην ὁ ἡμέτερος ποιητὴς ἐπραγματεύθη ἐλευθέρως καὶ ἑλληνικώτερον οὕτω:

Ὁ καταραμένος ναύτης» ἔζη εὐδαίμων εἰς ἀρχαίους χρόνους μετὰ τῆς χαριτωμένης αὐτοῦ γυναικός, τὴν ὁποίαν ὅμως ἡ «κακὴ μάννα του» ἐζηλοτύπει καὶ ἐβασάνιζε, καὶ ποτὲ ἐσχίσεν ἀγρίως διὰ τῶν ὀνύχων τὸ καλὸν πρόσωπον τῆς νύμφης, ἥτις αἱματόφυρτος παραπονεῖται εἰς τὸν ἄνδρα της. Ὁ υἱὸς ἐν τῷ βρασμῷ τῆς ὀργῆς ἤγειρε χεῖρα κατὰ τῆς μητρός, ἥτις τὸν καταρᾶται, νὰ πλανᾶται ἐπὶ αἰῶνας εἰς ὠκεανοὺς θυελλώδεις, καὶ τότε μόνον νὰ σταθῇ, ὅταν ἀγαπηθῇ πιστῶς ὑπὸ γυναικός. Ἡ γυνὴ εὑρέθη, νεᾶνις περικαλλὴς τὸν ἀγαπᾷ, καὶ ἡ κατάρα λύεται.

Ἐν τῷ παραειδεμένῳ ἀποσπάσματι· παρίσταται ὁ πατὴρ τῆς νεάνιδος, ἐπιστρέψας ἄρτι ἀπὸ μακρὸν ταξείδιον καὶ διηγούμενος πῶς ὁ καταραμένος ναύτης ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν πειρατῶν.

Ο ΚΑΤΑΡΑΜΕΝΟΣ ΝΑΥΤΗΣ

Πολλαῖς φοραῖς 'ς τὰ σπίτια μας κλεισμένοι
τῆς νύκτες τοῦ χειμῶνα τῆς κακαῖς,
ἀρχαίας ἱστορίαις ναυτικαῖς
ἐλέγαμε παράπυρα γερμένοι.

Κ' ἐτύχαινε συχνὰ ἡ ὁμιλία
γιὰ τὸ τρικάταρτο τὸ στοιχειωμένο,
τὸν πλοίαρχό του τὸν καταραμένο,
ποῦ αἰωνίως δέρνει τρικυμία.

Θυμᾶστε; ὁ καθένας μας γυρνοῦσε
τὸ μάτι του, μὲ ταραγμένα στήθη,
'ς τὸ γειτονα, σὰν νὰ τὸν ἐρωτοῦσε,
ἐὰν πιστεύῃ τέτοιο παραμύθι.

Ἀκοῦστέ μου μὲ προσοχὴ καὶ τώρα·
ναί, μὰ τῆς σωτηρίας μου τὴν ὥρα,
μὰ τὴ ζωή, ποῦ παίζει νύκτα 'μέρα
μὲ κύματα καὶ μ' ἄγριο ἀγέρα,

τὸν εἶδα τὸ φρικτὸ καραβοκύρη,
τὸ πλοῖό του τὸ εἶδα ν' ἀρμενίζῃ,
σὰν τὸ δαιμονισμένο νὰ σφυρίζῃ,
κι' ἀστροπελέκια γύρω του νὰ σπείρῃ.

Χωρὶς αὐτὸν θὰ ἤμουνε σφαγμένος,
'ς τῆς Μπαρμπαριᾶς τὰ μέρη πουλημένος.
Ἀρμένιζα κατὰ τὴ Μάλτα ἴσα,
γαλήνη, σιγαλιά, σκοτάδι πίσσα.

Μὰ ἕνας βρουχισμὸς μᾶς κυνηγάει,
σὰν ὅταν 'ς τὸ γιαλὸ τὸ κῦμα σπάει.
Ἐκυτταχτήκαμε μὲ ἀπορία,
δὲν εἴχαμε κοντὰ στερηὰ καμμία.

Ἀνατριχίλα μ' ἄρπαξε τὸ σῶμα,
καὶ 'ς τὴν καρδιά μου ἔνοιωσα μαχαίρια,
γιατὶ 'ς τοῦ δράκου πέσαμε τὸ στόμα,
'ς τῶν φοβερῶν κορσάρων τὰ λημέρια.

Μόλις ἐφώναξα «Ἑτοιμαστῆτε!»
καὶ ἕνας μαῦρος ἴσκιος πλησιάζει,
κι' ἀκούεται κραυγή: «Σκυλιὰ σταθῆτε!»
καὶ πέφτουνε τὰ βόλια σὰν χαλάζι.

Εἴμαστε 'λίγοι 'μεῖς, αὐτοὶ κοπάδι,
ἀλλ' εἴμαστε καὶ ἀποφασισμένοι
νὰ καταιδοῦμε ὅλοι μας 'ς τὸν Ἅδη,
μὲ τὴ ζωή μας ἀκριβὰ δοσμένη.

Δυὸ τρεῖς φοραῖς ἀπλόνουν τὰ κοντάρια
καὶ 'ς τὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου σκαρφαλόνουν,
δυὸ τρεῖς φοραῖς οἱ ναύτικες σὰν λιοντάρια,
κάτω 'ς τὰ κύματα τοὺς χαντακόνουν.

Ἀφνω βοὴ ἀκούστηκε 'ς τὴν κτίσι,
καὶ τὰ σκοτάδια γύρω ἀντηχοῦνε,
ἦλθε, θαρρεῖς, ἡ τελευταία κρίσι,
κ' οἱ ἄγγελοι τῆς σάλπιγγες βαροῦνε.

Ἄγριο φῶς τὰ πέλαγα φωτίζει,
καὶ γλήγορο 'ς τὰ κύματα γλυστράει,
ἀνεμοστρίφουλο μὲ μιὰ ξεσπάει,
καὶ κλαίει 'ς τὰ κατάρτια καὶ σφυρίζει.

Παγώσαμε! σὰν ἄγγελος θανάτου,
μὲ τὴ ῥομφαία του ξεσπαθωμένη,
πλοῖο κοντά μας ξυριστὰ διαβαίνει
μὲ χίλιαις μύριαις φλόγες 'ς τὰ σχοινιά του.

Σὰν ἀστραπὴ ἐπέρασε κι' ἐχάθη!
γαλήνη καὶ σκοτάδι βασιλεύει.
ψυχὴ ἀπ' τοὺς κορσάρους δὲν σκλεύει,
τοὺς βούλιαξε 'ς τῆς θάλασσας τα βάθη.

Σὰν ἀστραπὴ ἐπέρασε 'μπροστά μου,
μὰ φωτερὴ σὰν ἀστραπὴ θὰ μένῃ
ἡ ὄψι τοῦ πλοιάρχου χαραγμένη
βαθειά, ἐνόσῳ ζῶ, μέσ' 'ς τὴν καρδιά μου.

Τὸν εἶδα μέσα 'ς τὴν ἀνεμοζάλη,
ψηλὰ κρατοῦσε τῶμορφο κεφάλι,
κ' ἐσκόρπιζε ἀγέρας ἄνω κάτου
τὰ μαῦρα σὰν τὸν κόρακα μαλλιά του.

Κατάχλωμος, μὲ σταυρωμένα χέρια
μὲ τὸ ψηλό, περήφανο κορμί του,
τὰ μάτια του, συννεφιασμένα ἀστέρια,
χαμόγελο καὶ πίκρα ἡ μορφή του.

Μ' ἐκύτταξε, καὶ ἡ ματιά του ἐκείνη
μοῦ σάλεψε ἀλλόκοτα τὰ στήθεια.
Ὅ,τι κι' ἂν ἦνε, φάντασμα, ἀλήθεια,
αἰώνια τοῦ χρωστῶ εὐγνωμοσύνη.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΙΟΣ

ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΟΠΩΡΟΦΟΡΩΝ ΔΕΝΔΡΩΝ

Ἀπό τινος χρόνου ἐν Ἀγγλίᾳ ἤρξατο νέα καλλιέργεια ὀπωροφόρων δένδρων. Καλλιεργοῦνται τὰ δένδρα ἐν γάστραις καὶ ἐν Σινικοῖς ἀγγείοις, οὐ μόνον δὲ θαυμασίως ἐπιτυγχάνουσιν ἀλλὰ καὶ παράγουσιν ὡραιοτάτους καὶ ἐξαιρέτους καρπούς. Θεραπεύονται οὕτω ῥοδακινέαι, βερυκοκέαι, κερασέαι ὕψους μόλις πεντήκοντα ὑφεκατομέτρων, τῶν ὁποίων δρέπονται οἱ καρποὶ δι' αὐτῶν τῶν χειλέων. Τὸ δένδρον τίθεται ἐν δωματίῳ, οὕτως ὥστε ἀπολαμβάνει τις τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων αὐτοῦ, καὶ μετὰ δύο μῆνας δρέπει εὐγευστοτάτους καρπούς. Ὁ κ. Θωμᾶς Ρίβερς ὁ πρῶτος τούτων εἰσηγητὴς πιστεύει, ὅτι τὰ τοιαῦτα δένδρα ἐν τῷ μέλλοντι θὰ καθέξωσι σπουδαιοτάτην θέσιν ἐν τοῖς ἐπιδορπίοις. Τὸ δένδρον εἶνε τόσον μικρόν, καίτοι κατάφορτον καρπῶν, ὥστε παρ' ἑκάστῳ συνδαιτυμόνι δύναται νὰ τεθῇ ῥοδακινέα ἢ βερυκοκκέα ὕψους μόλις 25—30 ὑφεκατομέτρων καὶ φέρουσα κατ' ἐλάχιστον τρεῖς μέχρι πέντε ὀπώρας. Ἡ τοιαύτη προσφορὰ τῶν καρπῶν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ δένδρου ἐνέχει βεβαιότατα πολλὴν χάριν. Πρὸς τούτοις ἕκαστος μετ' εὐχαριστήσεως θὰ παρατηρῇ ἐν τῷ οἴκῳ του ν' ἀναπτύσσωνται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του οἱ καρποί. Ἕκαστος δὲ εὐκόλως δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοιούτων νάνων δένδρων φυτεύων ἐν γάστρᾳ ὀπωροφόρον τι δένδρον ἀφ' οὗ ἀφαιρέσῃ πρῶτον πάσας τὰς παχείας ῥίζας. Πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτῶν ἀρκοῦσιν αἱ λεπταὶ ῥίζαι καὶ αἱ τρίχες. Ἐντὸς 18 μηνῶν δύναταί τις νὰ ἐπιτύχῃ κλῆμα δίδον τέσσαρας μέχρι πέντε βοτρύων.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὰ ἀτμοκίνητα πλέουσι σήμερον μὲ ταχύτητα 18 μιλλίων καθ' ἑκάστην ὥραν, ἥτις προσεχῶς θὰ αὐξήσῃ εἰς 20, τουτέστι θὰ φθάσῃ τὴν ταχύτητα σιδηροδρομικῆς ἁμαξοστοιχίας. Εὐνόητοι ἑπομένως εἶνε οἱ κίνδυνοι τῶν θαλασσίων συγκρούσεων. Ἀφοῦ δὲ πρὸς πρόληψιν τῶν συναντήσεων ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἐπενόησαν ἰσχυρὰς τροχοπέδας, φυσικὸν ἦτο νὰ θελήσωσι νὰ ἐφαρμόσωσι τὰ προληπτικὰ ταῦτα μηχανήματα καὶ ἐπὶ τῶν πλοίων. Πρό τινων ἐτῶν εἶχε προταθῇ νὰ τοποθετήσωσι ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ σκάφους μεγάλα ἐπίπεδα, ἅτινα κεκλιμένα κατὰ τὸν πλοῦν, θὰ ἠνοίγοντο καὶ θὰ ἀνεπτύσσοντο κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀναστολῆς τῆς πορείας. Τὰ ἐπίπεδα ταῦτα θὰ ἀνθίσταντο εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πλοίου καὶ θὰ ἐξετέλουν ἐν τοῖς πλοίοις ὅ,τι αἱ τροχοπέδαι ἐν ταῖς σιδηροδρομικαῖς ἁμαξοστοιχίαις. Ὁ ἀμερικανὸς Τζὼν Μὰκ Ἄδαμς ἐτοποθέτησεν ἐσχάτως τοιοῦτον μηχάνημα ἐν τῷ πλοίῳ ἡ Πόλις τῆς Φλωρεντίας. Ὄπισθεν παρὰ τὸ πηδάλιον καὶ

ἔμπροσθεν τοῦ περιζώματος τῆς ἕλικος τοποθετεῖ ἑκατέρωθεν τοῦ πλοίου ἓν μέγα τετράγωνον ἔλασμα ἐκ χάλυβος. Κατὰ τὸν πλοῦν ἡ ναυλοχοῦντος τοῦ πλοίου τὰ μετάλλινα ταῦτα φύλλα εἰσὶ στερεωμένα ἐπὶ τοῦ σκάφους δι' ἀλύσσεων διερχομένων δι' αὐτοῦ. Ὅταν πρίκηται νὰ ἀνακοπῇ αἰφνιδίως ἡ πορεία τοῦ πλοίου, κινοῦσιν ἐλατήρια τινά, ἅτινα ἀπομακρύνουσι τὰ ἐλάσματα ἀπὸ τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου. Ἡ ἀντίστασις τοῦ ὕδατος δίδει εἰς αὐτὰ θέσιν κάθετον. Ἡ Πόλις τῆς Φλωρεντίας εἶνε τροχοφόρον πλοῖον χωρητικότητος 170 τόννων, 40 μέτρων μήκους καὶ 8 μ. 30 πλάτους. Ἡ πορεία τοῦ πλοίου, πλέοντος μὲ ταχύτητα 12 μιλλίων καθ' ὥραν, ἀναστέλλεται διὰ τοῦ μηχανήματος τούτου εἰς 22 δευτερόλεπτα, σταματᾷ δὲ τοῦτο ἀφ' οὗ διατρέξῃ ἀπόστασιν ἴσην πρὸς τὸ μῆκος αὐτοῦ. Ὅταν τὸ δοκιμασθὲν μηχάνημα ὑπεβοηθεῖτο καὶ ὑπὸ τῆς μηχανῆς τοῦ πλοίου, ἐκτελούσης τὴν κίνησιν τῆς ὀπισθοδρομήσεως, τὸ πλοῖον ἵστατο εἰς 12 δευτερόλεπτα. Αἱ δοκιμαὶ λοιπὸν αὗται, γενόμεναι ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως ἀρχιμηχανικοῦ Μούρ, ὑπῆρξαν εὐνοϊκαὶ ὑπὲρ τοῦ συστήματος Μάκ-Ἄδαμς. Μένει νὰ ἴδωμεν ἂν τὸ εἶδος τοῦτο τῶν θαλασσίων τροχοπεδῶν δύνηται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπὶ πλείων μεγάλων διαστάσεων.

Ἡ διάσημος Ἀδελίνα Πάττη, προσκληθεῖσα ἐν Ἀμερικῇ ὅπως δώσῃ παραστάσεις τινάς, θέλει λάβει δι' ἓξ μῆνας 30,000 λίρας στερλίνας, χωρὶς εἰς ταύτας νὰ συγκαταριθμηθῶσι τὰ μικρὰ ἔξοδα τῆς ὁδοιπορίας. Ἡ Πάττη ὑποχρεοῦται νὰ περιέλθῃ πολλὰς χώρας, ἰδίως τὴν Κιγγινάτην, τὸ Μεξικόν, τὸν Ἅγιον Φραγκίσκον, τὴν Κλεβελάνδην, τὸ Μοντρέαλ, τὴν Βοστόνην, τὴν Βασιγκτῶνα. Χάριν αὐτῆς διεσκευάσθησαν ἰδιαίτεραι σιδηροδρομικαὶ ἅμαξαι, προωρισμέναι δι' αὐτὴν καὶ τὴν συνοδίαν της, συνισταμένην ἐκ τοῦ Νικολίνη, τῆς κυρίας Σκάλχη, τοῦ κυρίου καὶ τῆς κυρίας Νοβάρα, νέου τινὸς γάλλου ὑψιφώνου, ἐν αὐτῇ ἡ Πάττη ἀνεκάλυψε ὀνόματι Guillé, τοῦ Ardidi καὶ ἐξ ὀρχήστρας 25 ὀργάνων. Ἑκάστη παράστασις θὰ διαιρῆται εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον θὰ συνίσταται ἐκ συναυλίας, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ πράξεώς τινος μελοδράματος, ἐν ᾧ θὰ λαμβάνῃ μέρος καὶ ἡ Πάττη. Θὰ δίδωνται δὲ δύο παραστάσεις καθ' ἑβδομάδα. Ἡ σιδηροδρομικὴ ἅμαξα ἐφ' ἧς ἡ Πάττη θὰ ὁδοιπορῇ ὁμοιάζει μὲ εἰκίαν τροχοφόρον, ἔχουσα ἔπιπλα ἐντὸς κατάλληλα, αἴθουσαν μουσικῆς, ἑστιατόριον, λουτρόν, κοιτῶνα, μαγειρεῖον καὶ παράρτημα διὰ τὸ ὑπηρετικόν. Αἱ θαλαμηπόλοι αὐτῆς καὶ οἱ ἄρρενες ὑπηρέται προσελήφθησαν ἅπαντες ἐξ Εὐρώπης, εἰς τούτους δὲ θὰ προστεθῶσι καὶ δύο μάγειροι ἐκ Νέας Ὑόρκης.

Ὁ γνωστότατος περιηγητὴς τῆς ἀνατολῆς Α. Β. Ἐλισεὲφ ἐγνώρισεν ἐσχάτως τῇ ἑταιρείᾳ τῶν Ῥώσων ἰατρῶν τῆς Πετρουπόλεως γεγονότα ἀναφερόμενα εἰς κερκοφόρους ἀνθρώπους παρατηρηθέντας παρ' αὐτοῦ.

Ὁ Ἐλισεὲφ περιγράφει κυρίως γυναῖκά τινα, ἐφ' ἧς ἐποιήσατο παρατηρήσεις. Προσκληθεὶς παρά τινι γυναικί, ἀλγούσῃ φρικωδῶς κατὰ τὸ ἱερὸν ὀστοῦν, καὶ μὴ δυναμένῃ νὰ κατακλιθῇ, εὗρεν ἐξετάζων ὅτι ἕδρα καὶ αἰτία τῆς ὀδύνης ἦτο οὐρὰ τριχοφόρος, μήκους 45 χιλιοστομέτρων καὶ πλάτους πρὸς τὴν ῥίζαν 36 χιλιοστομέτρων. Κατὰ τὰς πληροφορίας τῆς ἰδίας ἀσθενοῦς, τὸ φαινόμενον τοῦτο ἦτο συχνότατον παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ αὐτῆς. Ἡ μήτηρ αὐτῆς ἐστερεῖτο οὐρᾶς, ἀλλ' ἡ μάμμη εἶχε τοιαύτην. Κατὰ τὰς οἰκογενειακὰς παραδόσεις, μόνοι οἱ θῆλεις ἀντιπρόσωποι τοῦ γένους ἔφερον οὐράν. Κατὰ τὴν γέννησιν ἡ οὐρὰ ἦτο βραχεῖα καὶ ἀόρατος, ἀνεπτύσσετο ὅμως μεταξὺ τοῦ 12 καὶ 17 ἔτους τῆς ἡλικίας.

Ἐν Τασμανίᾳ ἀνεκαλύφθησαν πρὸ μικροῦ μετάλλεῖα χρυσοῦ ἐντὸς τοῦ ὄρους Λοέλλ. Ἡ ἔκθεσις τῶν γεωλόγων τῆς κυβερνήσεως προοιωνίζεται μεγάλα κέρδη εἰς τοὺς ἐπιχειρηματίας, καθόσον τὰ μετάλλεῖα περιγράφονται ὡς τὰ πλουσιώτερα εἰς χρυσὸν καθ' ὅλην τὴν Βικτωρίαν.

Ἀνταποκριτὴς τῆς ἀγγλικῆς Ἐπιστήμης ἐδημοσίευσε πρό τινος χρόνου περίεργα γεγονότα, ἀποδεικνύοντα μετὰ πόσης εὐκολίας ζῶα ποηφάγα καὶ ἐντομοφάγα καθίστανται σαρκοφάγα. Ἦτο γνωστὸν πρὸ πολλοῦ ὅτι πτηνὰ τινα ἐν ἐλευθέρᾳ βιοῦντα καταστάσει ἀποκτῶσιν ὀρέξεις, ἅστινες κατ' οὐδὲν ὑπεδήλου ἡ σωματικὴ αὐτῶν ὀργάνωσις. Οὕτω, ὡς ἀναφέρει ὁ Ῥομάν, κατὰ τὰς μαρτυρίας αὐτοπτῶν, Νέστωρ ὁ προκριτος, ψιττακὸς τῆς Αὐστραλίας, κατέστη ἀληθὴς καταστροφεὺς τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων. Τὸ πτηνὸν τοῦτο τοσαύτην αἰσθάνεται εὐχαρίστησιν κατεσθίον τὴν σάρκα τοῦ προβάτου, ὥστε ῥίπτεται ἐπὶ τῶν ποιμνίων, ἐκριζοῖ τὸ ἔριον τῶν ζώων, διατρυπᾷ τὸ δέρμα τῆς ῥάχεως αὐτῶν, καὶ τρέφεται ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ λίπους τῶν δυστυχῶν τετραπόδων, ἅτινα μετὰ τινα χρόνον ἀποθνήσκουσιν. Οἱ ἵπποι καὶ οἱ βόες τῆς Ἰσλανδίας ἀρέσκονται τρώγοντες κρέας βακαλάου.

Ἐν τινι θηριοτροφείῳ τῆς Φρειβούργης ἐν Ἐλβετίᾳ ὑπάρχει ἐλέφας ὀνομαζόμενος Γιοῦμπος, ἔχων μεγάλην κλίσιν εἰς τὸ νὰ ἐρευνᾷ τὰ θυλάκια τῶν ἐπισκεπτῶν ἐὰν ἔχουσι χρυσὸν ἢ οὔ. Οὕτω τελευταῖον ὁ Γιοῦμπος ἀφῄρεσεν ἀπό τινος κυρίου τὸ χρηματοφυλάκιον καὶ ἔκρυψεν αὐτὸ ἐντὸς τοῦ φάρυγγος. Ὁ φύλαξ τοῦ θηριοτροφείου ἀκούσας τὰς κραυγὰς τοῦ κλαπέντος κυρίου προσῆλθε εὐθὺς καὶ προσεπάθησε μετὰ πολλοῦ κόπου νὰ ἐξαγάγῃ τὸ κλαπὲν ἐκ τῆς κρύπτης του. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον τὸ χρηματοφυλάκιον ἤνοιξε, τὸ δὲ περιεχόμενον αὐτοῦ, χρήματα καὶ χαρτονομίσματα, ἐχύθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ὁ Γιοῦμπος ἰδὼν τὰ χρήματα ἥρπασεν εὐθὺς δύο χαρτονομίσματα τῶν 50 φράγκων καὶ κατέπιεν αὐτά, χωρὶς ὅλως καὶ τὴν φαρὰν ταύτην νὰ τὰ ἐξαγάγῃ τοῦ στόματος. Ὁ κλαπεὶς κύριος ἐνήγαγε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ δικαστήριον, ὁ δὲ ἰδιοκτήτης τοῦ ἐλέφαντος θὰ πληρώσῃ τὴν κλοπήν, ἧς αὐτὸς οὐδόλως εἶνε αἴτιος.

Ἡ κυρία σερβίρουσα τὸ τέϊον:

— Παρακαλῶ, Κύριε λοχαγέ, νὰ μὲ εἰπῆτε πῶς θέλετε τὸ τσάϊ σας, μὲ ῥώμι ἢ χωρὶς ῥώμι.

Λοχαγός. — Ἀφοῦ, κυρία μου, θὰ ἔχῃ ῥώμι, τὸ προτιμῶ ἐντελῶς χωρίς.... τσάϊ!....

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1886 — 661